



S TETOVAŽOM NISI SAM

DORTA JAGIĆ

d:p:k:m

SADRŽAJ

I. DIO	1
Rijeka	2
Noć	4
Poslanica usamljenoj ženi	8
S tetovažom nisi sam	15
Jesenje stablo	18
Željeznički kolodvor	23
Boja čokolade	30
II. DIO	34
Nosila	35
Kraljica	37
Sparina	40
Popravak	45
Srce na pločniku	48
Bacanje planina	51
Siječanj	54
O siječnju	55
Bauštele	58

Vrata	61
Glad	64
Papir	67
Dokumenti	69
Miris na zidu	71
Svadba	74
O autorici	77
Impresum	78

I. DIO

RIJEKA

U riječi rijeka teče moćna voda. Rijeka je najdublja i najšira riječ za rijeku. Kao što je Amudarja dobro ime za rijeku. I Volga, ime puno svoje vode.

Rijeka je voda koja teče kao što ne teče ništa drugo na svijetu. Nježno i snažno. Zamamno, kao da je vino. Mnoge su rijeke mudre, ozbiljne i prodorne vode. Rijeke se ne talože, protječu bez zastajanja, oklijevanja, kao da održavaju nečiji veliki život, a da taj za to ne zna. Teku silovito i dube, rezbare tlo bez milosti. Pritom stvaraju zagasitu komornu glazbu koja se ne čuje na površini. Mnoge su rijeke životne kao koštana srž najvećih zemaljskih bića. Iz kašastih se kostiju rijeka oblikuju lijepi zeleni raci i ljeskave ribe. Kapi vode su im neponovljive kao ono bijelo kristalno trunje što tvori jedan, sveopći snijeg. U daleka ušća modre rijeke odnose čađave brodove, splavi i slutnje rijetke sreće i iznenađenja.

Rijeka je bezbroj na ovom svijetu, i mnoge nikada nećeš vidjeti. Nikada. Ni u snu. Cijeloga života odlazit ćeš na novi posao, u kino, na odmor, u poštu, u šume, na more, na tenis i u pozlaćene crkve na vjenčanja, a mnoge zavoje lijepih rijeka nikada nećeš ugledati. Iako su bolno lijepe, gotovo poput Duha Svetog.

Neke bliže tebi nećeš željeti vidjeti, iako su bolno lijepe. Bojat ćeš se njihova teškog baritona, nečeg vrtložnog, a ujedno ravnog što izaziva tvoj život, strepit ćeš pred njihovim nerazumljivim, koprenastim valovima. Jer tvojim nogama previše nalikuju na onu presudnu rijeku Jordan koju je nabujalu trebalo prijeći po suhom. Da je još u doba Staroga zavjeta Izraelci nisu prešli, možda nikada ne bi naučili hodati čvrsto na nogama srca. Vjerujem da svaki čovjek osjeti u zraku gorko-slatku vlagu svoje najjače rijeke. Najjače rijeke žuljaju uski kut ugašenog oka. Ljudi zato često žmire dok žive i bježe. Ugašeno oko ne želi gledati ravno u valove, to zaboli sve do tabana. A najjača od svih rijeka želi da prijeđeš na svoju drugu stranu. Tamo je drugi dio savršene rečenice tvoga života. Svoju ćeš rijeku lako prepoznati i bez imena. Takve rijeke su s lijeve strane obale tvoje najstrašnije pitanje, a s druge meki odgovor, odgonetka blago ovijena rumenom izmaglicom.

Rijeke se obično glasaju silovitim ponoćnim odlukama. U vrisku potrčiš bos prema vrbama i mlakom vjetru. Osjetiš slatku slabost prije odvajanja od muljevite obale i uđeš. A onda se ona razdvoji kao ljubavnica. Najjače rijeke vole kad je slomljeni ljudi jednom zauvijek prelaze. Vole da je razderu svojim bedrima, da je presijeku napola kao sablje od mesa,

nikada se više ne osvrćući. Kažu da se sve ljudske crne kosti i zle uspomene zakolutaju u virovima i rastope na dnu. Neki kirurzi znaju da je rijeka posebno oštar nož protiv ženskog začaranog kruga.

Čemu sve ove definicije rijeke? Zovem se Katja. Jednostavno, Katja, kao neka stepska rijeka. Već dugo znam da moram prijeći svoju jedinu rijeku, ali odgađam. Sjedim na svojoj električnoj stolici u sobi kao ukopana. Čitam beskorisne knjige o nijemim filmovima i nazivam telefonske sekretarice svojih prijatelja. Ponekad lažem i osjetim krivnju na nepune dvije minute. Bacam sav novac na hranu koja mi ne treba, a lice prekrivam pogrešnom nijansom pudera. Maštam o malim, sumnjivim muškarcima i šaljem im *sms* poruke da je gotovo. Pritom danima izuvam i nazuvam srebrne cipele. Pripremam se, režem stare, nepotrebne nokte, kratim preizraslu kosu. Bacam u smeće sav teret, papire, fotografije. Samo mi se jedan teško skida s tijela. Zrak. Kako zrak može biti teret? Može, zrak se za srce može zalijepiti kao pijavica. Kako da prijeđem rijeku po suhom kad je previše mjehurića zraka u meni? Nemam tešku, olovnu priču ni jaku, otmjenu bol. Kažu da ništa što je prazno i zatvoreno kao izgovoreno slovo o ne može prijeći rijeku. Glupo *O* se jednostavno jako napuše i odvlači tijelo na površinu. Stvara prazninu u grudima čvrstu i žućkastu kao riblji mjehur. U jesenskom sumraku blizu velikoga grada majušna silueta do krvi odrezanih noktiju u bijeloj spavaćici ne želi prijeći rijeku. Misli da bi se na drugoj obali moglo dogoditi nešto previše lijepo za podnijeti. Od života se u tren oka može umrijeti. Što ako bi na drugoj obali umjesto spavaćice na sebi zatekla neonski plavu i neuništivu haljinu? Kada bi zapjevala bez stida. Kada bi u njeno srce udarile tri utjelovljene riječi izrečene u savršenoj jednini:

Bog, muškarac, dijete.

Zovem se Katja, stojim i sjedim, a rijeka teče.

Rijeka teče kao ništa drugo na ovome svijetu.

NOĆ

Noć je previše lijepa i tajanstvena riječ za nešto odavna navijeno u nekoj nebeskoj sferi iza ruba svijeta. Nešto izvjesno, samorazumljivo i neizbježno kao što su porez i susjedi. Noć je svojevrsna kompulzija prirode, svrhoviti tik, opuštanje nakon grča. Radi se o dramaturški posve opravdanom zamračenju nakon blještave gužve našeg dana. Noć je i nešto poput službenika, hibrid hladne guvernante i komunalnog redarstvenika. Na usnama joj blješti uklesana zapovijed na mirovanje u mraku dok hoda po pustinji naših spavaćih soba. A iza prozorskog okna mjesječev srp je konjska injekcija za nepokorne. Noć je toliko moćna da se već oko deset navečer po kućama mogu čuti samo slabašni pozdravi *laku noć*, zaključavanje vrata, brisanje šminke, gašenje televizora i sklapanje očiju u maloj molitvi. Nakon eventualnog vođenja ljubavi, opet noćna samoća dvaju okrenutih leđa i hibernacija srca. Tek se rijetki ljudi odvažuju na noćne avanture, klubove i kasina. Noć je saveznica društva, jer društvo očekuje da radni ljudi satima u mrklome mraku svoju ispuhanu mješinu tijela drže na što stabilnijem krevetu da bi rano ujutro bili od koristi. Jer noć je, eto, i pasivni fizioterapeut.

Ali koliko se god oslanjala na iskustvo, ova tiha i stroga zimska noć nad gradom ne uspijeva prodrijeti kroz moju kožu ispod sloja kreme protiv bora. Pod mojim umornim vjeđama kao da je tek odbilo ljetno podne. Istini za volju, bolje mi je odmah zaspati, jer me sutra rano čeka vađenje zuba, razgovor za posao, banka, pošta. Dobro, i jedan inkognito sastanak u zabačenom kafiću, preciznije *blind date*. Srce mi sve jače lupa. Jesam li ja to jadno uzbuđena zbog nekog tipa kojeg još nisam vidjela? Netko je jednom rekao da je noć paradoks, koliko pokriva, toliko i otkriva.

A da pročitam još koju stranicu iz Judith Butler ili Kristeve? Ma tko je normalan vidio čitati feminističku teoriju prije spavanja! Ne, neću ništa čitati, čak ni zadnje dvije stranice nekog staroga *Elle* na podu kraj kreveta. A kamoli savjete za žensku financijsku neovisnost neke propale njemačke redateljice koje mi je poklonila mama. Kazalište spavanja je slično kazalištu okrutnosti. Na istoj sceni je opet siromašni scenarij noći i par jeftinih rekvizita: na ormariću budilica koju sam navila da zazvoni u sedam. Gledam klizanje fosforoscentnih kazaljki, obje kazaljke kao noževi napadno pokazuju da je prošlo već jedan i četrdeset i dvije minute.

Ni u pola tri nikako ne mogu zaspati, što sigurno nema veze s tim što sam zbilja preagresivno počupala obrve. Iako sam navukla duple zastore, presvukla posteljinu s mirisom na breskve, ja iz nekog razloga ne mogu zaspati. Ispunjeni su svi idealni uvjeti: popila sam mlaku kamilicu, obukla svilenu pidžamu koju mi je poklonio posljednji bivši i tehnički savršeno legla na trbuh. Ali ništa se radikalnog nije dogodilo; jednostavno ne mogu pasti u tu nadrealističku crnu rupu ravno na glavu. Jesam li ja to sve veći kontrol frik?

I uopće, čemu svake noći taj samotni pad u duboko more nespješnog? Od kad je svijeta i vijeka svi se ljudi bacaju s glavom na jastuku u nepoznato čim se spusti noćna tama. To se zove hrabrost, *bungee jumping*! Dolje sanjaju svakojake nezemaljske krajolike, zvijeri, nepoznata lica, zle patuljke, hranu koja govori, perverzarije. Sutradan se ujutro opet vraćaju na javu, tko živ tko mrtav. A ja sve češće polumrtva. Nadam se da nijedan gik iz mog susjedstva nekom posljednjom tehnologijom iz Japana ne snima tuđe snove, inače sam gotova. Poučena dosadašnjim iskustvom, noć prije blind datea obavezno sanjam onaj infantilni, ponižavajući san s elementima srednjovjekovnog „Seksa i grada“. Nikada nisam voljela tu pospanu bajku. Zato odlučujem da ću ovu noć prevariti tako što ću sanjati da sam dobila katedru na fakultetu ili sedmicu na lotu. Uostalom, tko to stvara naše snove? Pa taj bi genij morao znati da ne čeznem za nikakvim princem spasiteljem! Ili možda ipak čeznem? Sjeti se, noć je paradoks, koliko pokriva toliko i otkriva. Što ako je ta čežnja Isus, kako tumači moja religiozna prijateljica Sanja? Ili mladi vlasnik tvornice bakra, kako kaže Ines. Ma ne, ne čeznem za zauzetima. Ali odakle mi onda taj ponavljajući san o začaranom dvorcu, dijamantnoj tijari na glavi i princu u tajicama... I to baš meni, sitnoj ženi s kratkom kosom u vječitim hlačama, i koja je prije dva dana čitanjem u osami knjižnice proslavila pozamašnih trideset i pet godina! Ako to nije zrelost, onda ne znam. A opet, znam biti gora od djeteta; pun mi je mjehur ledene mokraće, pa zašto onda lijepo ne odem na wc? Zato što bih morala ustati iz kreveta u hladni mrak i spuštati se škripavim stubištem na prvi kat, lupajući vratima.

Noćni mrak me sve nepristojnije gleda u lice. Ni da trepne svojim kiklopskim okom. Polako otvaram usta, plazim mu jezik i okrećem leđa. Mrak ostaje na svom mjestu kod vrata kao crna Sfinga, ne, kao noćni čuvar gradilišta. Mijenjam taktiku, zabljudim se u tu tupu tamu kao da će mi nešto sudbinski obećati, u trenu mi promijeniti život. Na koncu se igram kao da je u mojoj sobi tanjur za hvatanje radio signala iz svemira i mrak zbilja zazvuči kao crno uralsko kamenje. Nedavno je na BBC-ovu dokumentarcu o svemiru razlagano kako postoji tamna

tvar u svemiru. Zbilja veliko otkriće! Dovoljno je pogledati oko sebe kad izađeš na cestu i vidjet ćeš tamne stvari koliko hoćeš. A tu i tamo se pojavi i svijetla, i još svjetlija od te svijetle. Dakako, svako je imenovanje suvišno, pa znanost i dalje zaostaje za svakodnevnim iskustvom.

Možda da se latim tehnike opuštanja. I uopće, što te dvije riječi rade zajedno? Tehnika i opuštanje. Obično disanje je rješenje, udah, izdah. Tako ću zaspati kao top i neću sanjati cmizdrave snove. Udišem, izdišem, a što je puno lakše nakon što su se sve poslijepodne uvrede slegle. Naime, izderala sam se na majku kad mi je sva ozarena rekla da me jutros zvao posljednji od bivših zaručnika:

- Daj shvati, tikvo malograđanska, nikada se neću udati! Još se takav nije rodio!

Te su tikvaste riječi još satima lebdjele u zraku, a onda su se napokon stisnule po parketu kao kaveni talog. Loše riječi će se već nekako skoriti, nestati iz sobe. Nestati? Bi li itko s diplomom fizičara PMF-a znao izračunati koliko je tim verbalnim radioaktivnim elementima potrebno da se raspadnu?

Možda genijalac Vladić, tihi kolega još iz gimnazije. Ali nemam njegov broj telefona na Marsu. A Facebook ne koristim zbog kakve takve mentalne higijene.

Pjevušim rusku uspavanku, ali tišina se zgušnjava... Da, to je ona posebna vrsta budne noćne tišine što tužno žubori u sobi, kondenzira se u zraku kao plin. Guši.

Remete je samo pucketave cijevi, tromi krvotok ove hladnokrvne kuće. Zastrašujuće je da su kućne cijevi hladnije od onog vjetra što brije po prašnim ulicama. Posvuda klepet, škripa, među nanizanim kućama nizak vjetar brije prijeteci kroz šuplje ograde. Nešto mahnito traži. Možda oguliti opake jezike? Ili pretvoriti u prah svakog princa skupa s njegovim konjem. Noćni su vjetrovi ponekad kao gladni vuci iz ličke crne kronike.

Ako već ne mogu spavati, a zapravo i ne želim, da bar mogu napisati nešto genijalno, zakučasto, poetično. Iskoristiti noć, *Carpe noctem*! Gdje mi je pala olovka? Napokon je napipavam ispod jastuka, ali odjednom mi se oštri grafitni vrh zabode u kažiprst. Koja bol, gore od trna! Nedostaje samo ruža. Dobro, kapnulo je po jastuku nešto krvi, ali mi se ni zbog kakve mrlje ne da ustajati i paliti svjetlo. Zapisujem žmireći u mali blok:

Žarka tišina u mojoj sobi je kao otrovni parfem noći.

Sviđa mi se ova rečenica, prava noćna džezerska! Izgovorila sam je polako na glas, kad mi se odjednom učini da sam u kutu sobe ugledala obris neke žene. Točnije, starice s vretenom u ruci. Prije nego sam uspjela vrisnuti, strogo mi je šapnula pssst! i nastavila osluškivati nešto iza vrata. Sad sam i ja čula. Bez sumnje, bili su to sve jasniji muški koraci tup, tup, tup u uspinjanju stubištem. Viknula sam: – Užas, sanjam! Moram upaliti svjetlo! – Bezuba mi se starica nacerila – Mala, prekasno je. Samo ti lijepo ajči pajči! Vrata sobe su se treskom otvorila sama od sebe i stara je neobično brzo nestala u noći... Sigurna sam da je staru na cesti vjetar rastrgao na končice. Što sad mogu, idem spavati. Ostaje mi samo nada da me ovaj princ bar neće zaboraviti poljubiti prije budilice. I da će ostati. Laku noć, Kristeva.

POSLANICA USAMLJENOJ ŽENI

Draga prijateljice, dugo ti nisam pisala o ljubavi. Znaš, bilo je toliko dugih zaobilaznica i skretanja s papira... Iako se ne znamo, nadam se da si dobro i da ovoga ljeta nećeš bez zaštitnih naočala gledati pomrčinu sunca. Čuvaj te lijepe oči kroz koje prolazi Zemljina os vrtnje. Oštar vid. Tvoje oči kao izgrižene karamele, znam da upravo njih u danu najviše trošiš, i to ne samo pred izlozima i za kompjutorom. Kao i ja nekad, oči shvaćaš kao strojeve za prepoznavanje prave ljubavi.

Bivši muškarac je bio preslab, s klicom dosade u utrobi koja je uporno rasla. Sama si već godinama i to iritira sve ljude u tvojoj blizini. Čak i lajave pse iza ograda... Susjedima si oduvijek čudna s tim svojim gracioznim hodom i kožnom torbom punom knjiga. Među naslovima su i *Ispovijesti* sv. Augustina. Neki kažu lezba, neki kažu usidjelica i srknu kavu do taloga. Ajmo se kladit. A ti se tim kladioničarima nasmiješ od korijena svoje plave štikle.

Zamišljam te kako svakoga dana promatraš sve te uspravne muškarce u eliptičnim prolascima gradskim centrom, a u očima ti se vidi da čekaš siluetu nečeg drugog. Osobito subotom navečer sanjaš taj staromodni fatalni susret, oči onog posebnog muškarca koji će znati da si ti rijetka žena. Duboka. Odavno zabrinutim roditeljima kažeš – ili sve ili ništa. Pomirite se s tim da moj izbor neće biti dobro počešljani konzultant s kravatom kroatom. Gle, jednom, dvaput je bilo dovoljno. Kažeš najboljoj prijateljici, znam, (Ana ili Ivana ili Jasna), da su takve uzvišene želje opasne za srce i kralježnicu... Ali ja želim susresti baš tu drugu polovicu, a ne neku svoju drugu desetinku ili drugu stotinku.

Ipak, nikome ne priznaješ ni po koju cijenu da se pribojavaš neprepoznavanja falsifikata, kopije, kralja promašaja, fatalnoga gospodina Pravog a Klopku, gradskoga vampira... I ja sam se trebala bojati. Iako se ne poznajemo, pišem ti ovo da ga lakše prepoznaš.

Recimo, Glorija je znala. Vjerujem da si u barem u srednjoj školi čitala Marinkovićevu *Gloriju*. I da si je još godinama kasnije gledala u nacionalnom kazalištu u Violićevoj režiji, ponovila gradivo i možda baš sjedila u parteru kraj mene. Svejedno, pročitaj tu dramu još jednom u miru, zavalj se u fotelju s vrećicom suhih groždica i šalicom kave.

Foto robot gospodina Klopke:

Delikatno utjelovljen don Jere. S tijelom kao da se neprestano moli u sebi, obično stoji sâm

ispred raskošnih crkava ili na pustim tramvajskim stanicama. Prepoznat ćeš ga po finim ranama koje nose jako lijepi ljudi. Po jeftinim cigaretama od starosti lagano namreškano papira. Smiren je kao neka vrsta čovjeka-pauna. Kao i svi karizmatici, nalikuje na neku riječ, a on sliči na Mrtvo more i na riječ Bizant.

I stalno puši, puši. Prepoznat ćeš ga po načinu na koji visoko drži cigaretu. Kao malu ženu. Prinosi je ustima i uvlači je do bola, raspadanja. Kad si mu blizu, dušu duhana izdiše polako, upuhuje ti tanki prut pare u lice. Kao da ti kadi dimom. Nije to bezazleno, draga, taj se teški smolasti dim lijepi za tvoje tijelo, upija i odnosi neki eterični, bolji dio tebe. Ti samo stojiš kao sve bljeđi kip, on se dječaćki smije tvojoj nemoći da odbiješ taj mrtvi dim, da vikneš upomoć policiji, šetaču, Bogu i otrčiš svojoj toploj kući. Umjesto toga ti ga gledaš u savršen luk gornje usne. Jezik mu je tamnosmeđ, stalno pije tamnocrnu kavu, puši i navlažene čikove slaže na rubu sudopera kao male uzaludne cjepanice.

Prepoznat ćeš ga po noćnom tipu lica. Uvijek je na isti način tamnocrno, kao pougljenjeni mjesec. Ili ponoćno cigansko sunce. Učinit će ti se da mu u ovom gradu nijedan zaista lijep muškarac nije ni blizu sličan. Nalik je na neku plemenitu samotnu životinju koja hoda a zapravo pleše, dok mu lice rotira blještavim ulicama i kafićima. Zapravo neutaživo doziva neku vodu, kao da je žedan neke osobite vrste ljubavi. Zbog toga mu kosti emaniraju zračenje tamnoga tijela koje privlači na njegov put usamljene žene u povratku kući poslije posla s punim vrećicama.

Ne pitaj me kako se to dogodi. Jednostavno ga nekog bezveznog utorka ili srijede sretnoš. Nespremna, nepopravljenog ruža. Njegov prvi pogled je kao brzi kestenjasti metak u čelo, teško ga je izvaditi i kod psihijatra i svećenika. Vraćaš se pješice umorna s posla, ne očekuješ ništa sudbinskog, prije sna ćeš si iz kreveta pogledati *Seinfelda*. Ali odjednom visoka, blago pogrbljena muška silueta naiđe iza ugla uske ulice, pa stane pred tobom u kontralihtu kao fantom i pozdravi te po imenu. Po imenu? (Znamo se odnekud? Pa išli smo skupa u osnovnu školu, ne sjećaš se?) Dakle, kao da te prozvao po tajnom strahu i tajnoj želji. Iako ga ne čuješ jasno, on svečano izgovori svoje ime, Igor, pa ti posegne za rukom kao za srebrnim priborom za jelo. A potom se njegova ruka dugo, dugo rukuje s tvojom, opipava krajolik dlana gledajući te nježno i ravno u omekšale oči. Ti šapneš u sebi: o, kćeri jeruzalemske, njegove su oči zlatom okrunjene, visoke su kao izraelske palme. Evo, dopisuješ tekst biblijske *Pjesme nad pjesmama* i on ga zadovoljno čita u tvojim očima. Kažeš mu da ga se baš ne sjećaš iz škole, bilo je puno crnih dječaka koji su se tukli i pipkali cure na hodniku. On ništa ne odgovara, samo kratko zamaše masnim, smeđim repom. Ili ti se to

samo učinilo? Šapne ti da se smiriš, da ti se ipak samo priviđa. Bez tvoje volje, pogled ti zaluta na plavu pločicu na kapiji *Pazi, oštar pas!*

Ubrzo se utješiš da opasnosti nema, da si paranoik i vi trenutak šutite. Jezik ti se suši od treme kao nikad, promatraš mu oštru Adamovu jabučicu, a onda ne možeš više izdržati pritisak. Kreneš pobjeći od tolike provale iznenadne sreće, a on te zaustavlja napola grubo desnom rukom. Vadi osobnu kartu i ti pod svjetlom ulične lampe čitaš: *K. I. (34) Najljepši muškarac u gradu*. Na poledini podebljano stoji pas skitnica, ali to pokriva palcem. Gotova si, ne možeš više pobjeći, pitaš ga mucavo i glupo što želi od tebe. Znoje ti se dlanovi, želiš se odmah udati u kapelici u Las Vegasu, u mislima kupuješ golemu vjenčanicu i kumu. Zapitaš ga preglasno čime se bavi. On malo pošuti, i kao da će prinijeti usne tvojima, ali ne, na uho ti šapne da je od malena htio biti katolički svećenik, ali previše voli žene i želi obitelj. Saznaješ da su mu oba brata zaređena, i roditelji ostadoše bez unučadi. Otežući svaku riječ, šapne ti da je nakon studija teologije strpljivo (kao i ti) godinama tražio onu pravu s kojom bi i on imao puno unučadi. Nakon ove rečenice pričekao malo da susjedi prođu, da u noći zasja još pokoja zvijezda i da ti padneš u nesvijest, pa ti tek onda kaže da bi bilo dobro za prirodu i društvo mu od danas daješ sve i svašta. Jer ti imaš svašta, a on ništa nema, nema čak ni upaljač. Da mu pokloniš dio po dio cijelog ovog raskomadanog svijeta, svoje očuvano srce, razne uporabne stvari i novac. Praviš se da ne primjećuješ odnekud tihi cerek, oduševljeno pristaješ. Odmah mu daješ svoju najskuplju čokoladu iz vrećice, žao ti je što ona, eto, nije skupocjeni bakin nakit, skupa čokolada u trenu nestaje pod lampom i sa staniolom i s bakom. Kao da nije danima jeo, zine i zažmiri kao dijete, on bi još, još. Ljudi, čekajte, on bi još, grozničavo izvrćeš džepove, vrećice, istresaš sve, možda nemaš dovoljno zemaljskoga blaga za njegova očekivanja, da si bar prije znala da ćeš sresti takvog muškarca pripremila bi se, obogatila, marljivo radila na traci i u kiosku još od petnaeste, i noćnu smjenu, ma evo ga na, ti bi mu dala sve, i ono što uopće nemaš, pogotovo to, ma dala bi mu i svoj urin i stolicu na ispitivanje, i prvi domaći kruh i prvi pokušaj ajvara. Na rastanku ispred tvoje kuće kao da te zarezao pogledom po zapešću i čekao da vidi hoće li se pojaviti krv. Ili si opet umislila. Je li se krv pojavila? Naravno da je. Ljubi te nevino u obraz, govori nešto o kreposti i Bogorodici. O posebnim stvarima neba. Razmjenjujete telefone i on kavalirski čeka da uđeš u roditeljsku kuću i zatvoriš vrata za sobom. Sljedećih dana ga vodiš na duge kave, zapostavljajući posao i prijatelje, od jutra do mraka razgovarate i ti mu poklanjaš knjige o patrologiji, soteriologiji, pneumatologiji, eshatologiji. Otkrivaš mu svoju definiciju čovjeka: Jedina životinja koja je dobila Bibliju, i jedina koja ju ne razumije. Pereš mu i peglaš

zapuštene košulje i posteljinu, odnosiš mu krišom hranu i svoja stara računala, odaješ svoje najtajnije šifre i pinove dok ga šalješ u svijet po namirnice i odjeću za godinu dana. On žustro odlazi na zadatke u staroj jakni tvoga oca, ali brzo skreće s puta u zamračene male kafiće. Naslanja lijepo tijelo na šank, pije s pelinkovcem tvoju krv i svi gosti kažu: gle, prava stvarnosna proza!

Zamišlja da je zamamno siromašan, neodoljivo. U početku te ponekad odvede ponosno kući na jedini isposnički čaj koji ima u ormariću, dok te gleda u oči polako će vaditi tu zadnju vrećicu iz kutije šipka preostalu iza bivše. Nema ni žličicu šećera, kaže u šali da zato mora mrviti slatke bijele žene među prstima. Usitnjava ih iza spuštanih roleta da se ne bi vidjele izvana, s ceste. Jasno, susjedi su znatiželjni, bulje u zapuštene prozore kuće. Ti pričaš o najdražim filmovima, a on ti odjednom mazno kaže da bi bilo dobro da mu temeljito počistiš kuću i da ga ošišaš. Nije lak zadatak, podovi kuće su puni izgaženih otpadaka hrane, propagandnog materijala, čikova, ostataka nekog srednjovjekovnog svijeta. Ali ti vedro zasučeš rukave i posjedneš ga na stolicu kao svoju najdražu lutku, ukočiš ga i promatraš to magično lice ribajući podove i režući mu kosu. Ništa ti ne znače ni zgužvana, očajna ljubavna pisamca koja zapinju za metlu tvojih prethodnica. Misliš samo jednu bliješću misao:

– Ma vidi ga, savršena skulptura od najljepšeg mesa, kapitalac. Iako mu je lice apsolutni zlatni rez, ima neobičnosti na licu, ožiljke. Cure, žao mi je, sad je samo moj.

Ponavljaš, savršena skulptura od mesa, imat ćemo lijepu djecu, Petra, Martu, Zlatku. On će se zaposliti, ja ću mu naći dobar posao preko rođaka u autopraonici. Kuća mu blista zbog te raskošne misli. Ta je ženska nada izgrizla uskislo mrtvačko smeće samca. Uništila svu bol smetlišta po vlažnim kutovima i u zraku. I njegovo je lice postalo nekako svjetlije, on hitro ustaje i namješta ti dugu kosu. Donosi zrcalo, sugerira ti kako bi trebala promijeniti taj urbani stil, oblačiti se u bijele duge haljine i ne smijati se toliko glasno. Ti nemaš nijednu bijelu haljinu, ali će ti je frendica dizajnerica skrojiti. I češljat ćeš se svakoga jutra ravno kako on voli, ravna duga kosa. I čistiti, čistiti. No i kad je sve u kući bljesnulo čistoćom i proljetnim mirisima, zidovi su zadržali čudan zadah. Ne prigovaraš, ali zidovi uporno vonjaju na napušteni samostan. Uviđaš svakoga dana da protiv tog tajanstvenog etera ništa ne možeš. Možda jedino pitati njegovu majku kao iskusnu ženu čime bi se to moglo skinuti. Ali je nikada ne srećeš, čak ni u dvorištu. Neobično tihi, roditelji žive kat iznad. Iako Igor godinama ne razgovara s roditeljima, dani vam prolaze pod sve većim majčinim suncem. Za

jednim skromnim ručkom neumorno priča, gotovo se daveći, kako ne može oprostiti svojoj majci Nevenki emotivnu hladnoću. Na prednjem zubu mu se zeleni komadić salate, nastavlja, ni dok je bio predškolač nikada ga nije grčila. Naravno, ne želiš mu reći da te čudi ta još uvijek neriješena gorčina. I da sve dublje negdje u utrobi osjećaš njegovu mržnju prema svim ženama. Odjednom ne želi da izlaziš s prijateljicama u klubove i u kazalište, čak i da ideš u samotne šetnje u park. Sapuna ti lice svojim sapunom, namješta ti dušu, rasteže na samo dvije strane svijeta kao da ti kida zglobove. Sve ti češće izgovara riječi *nikada*, i *ti uvijek*. Duri se, ledi lice. Sve te manje grli i šapuće, sve te manje gleda u oči, sve više ispravlja, izvrće ruke. Zbog toga večeri padaju u vašu sobu sve brže s težinom predalekih zvijezda na leđa. U zraku se vaše sobe s otkucajima crkvenih zvona sve zgušnjavaju u blagu tjeskobu. Bez pozdrava i poljupca počinje svake večeri odlaziti negdje u grad na dva, tri sata. Gasiš radio i tv, čekaš ga kao oficir s ružom na prozoru, dok se dolje u dvorištu zaustavljaju skupocjeni automobili iz kojih proviruju uplakana, natrckana ženska lica. Duboko odozdo gledaju u tvoje lice kao u gorki mjesec, mrze te. Žele da padneš s balkona i slomiš vrat, kao što su nekoć one. Glorije. Sjediš pred prozorskom plohom u pozi svetačkog portreta, sve dok se on ne vrati kući kameno grub i mračan. Prije spavanja samo ti okrene leđa i zamoli limenim glasom da ga sutra napokon upoznaš s nedostižnim prijateljicama. Na primjer onom dizajnericom Ivanom za koju sam jednom rekla da se nikad u životu nije zaljubila. Odjednom je u tvom srcu onoliko noževa koliko u riječi Ivana ima slova. Čupaš noževe na živo, i dok on spava upisuješ crnim flomasterom na list papira kao na anamnezu bolničkoga kreveta *neliječeni fratar trubadur*. Smiješ se iscjeljujućoj dosjetki i napokon toneš u san, ali ujutro ga opet nema u sobi.

Prošli su mjeseci pod njegovom rastućom sjenom, a onda si se umorila, smanjila. Od njegove fluorescentne krunice ugušila, od njegovih sve češćih nestajanja olabavila u zglobovima, izranila. Nekada bi se ti bjegovi razvukli na cijeli tjedan, bez objašnjenja. Na povratku već s praga kaže da je imao neki hitan posao van grada i ostavlja ti nekakve sitne novce na stolu. Vrat i kosa mu mirišu na tamjan. Uzimaš neplaćeni godišnji, čitaš po peti put na balkonu Marinkovićevu *Gloriju* i plačeš. Nedjeljom ujutro pijete čaj od šipka i on govori nešto o potrebi iscjeljenja tvojih rana iz djetinjstva. Da ga sve više gušiš. Da si udav. Na te se riječi omotaš oko svoga vrata kao udav i misliš u sebi, što on zna o mojim ranama? A još manje o Isusovim ranama. Svakih deset minuta zvoni mu mobitel, neka dance melodija. Najčešće se ne javlja, samo pilji u nemoćni mali ekran. Zamišljaš kako pijane, ostavljene žene panično nazivaju na mobitele jedna drugu i cviljavo zapitkuju, halo, draga, javlja li ti se Igi? Meni ne.

Strah me za njega, nije mi se javio tjedan dana. Da se nije ubio zbog mene? Ma nije, kaj ti je? Ti si ipak previše debela u zadnje vrijeme. A ti za njega previše svjetovna. Šuti, glupačo, odi si slušat Radio Mariju. Sori nisam tako mislila. Ma sve ok. Goga, javi ako što bude s Igijem.

Jednog se poslijepodneva sabereš i polumrta vratiš kući svojim starim roditeljima. Gasiš mobitel na pet dana i spavaš. Baš te briga gdje je on i gdje su svi muškarci svijeta. Ali u satima kad je najgore, zaboli te tijelo i odeš na vanjsko stubište po oštrom pljusk, vičeš kroz svu tu tustu vodurinu na nebo, odlučiš da mu se više nikada nećeš javiti. Neka lijepa Božja kiša odgovara i liječi ti kosu, labavi kosti, ozdravlja kičmu. Dogovaraš se s prijateljicama da ćete u kazalište, idete se cerekati na u Kerempuh na *Umišljenog bolesnika*. Ne prođe dugo, a ti fenom napola osušiš kosu baš kako on voli, počešljaš se i obučena u najljepšu crvenu haljinu zatičeš sebe kako ga grozničavo tražiš na poznatim ulicama jer si slaba. Luda usamljena Ofelija. Pogađaš moguće kafiće, računaš mu eventualne poteze, nazivaš umobolnice, bolnice i policiju, obećavaš novac, zaustavljaš promet, pucaš, uzimaš taoce, nazivaš ministarstvo svega, a onda padne večer i sjetiš se gdje je tvoja savršena skulptura od mesa. Pred vratima predaješ oružje... Od početka se radilo o samo jednoj mogućnosti, a ti si je odbijala priznati. S obje ruke jedva otvoriš masivna kovana vrata i zatičeš svoga najljepšega don Jeru u mramornom kutu goleme dvorane s jedinom ženom koju stvarno voli. Obožava. Tom ukipljenom ženom šutljiva nepokretnog lica na postolju s pozlaćenim vijencem. U ovom je obliku poznaješ još iz djetinjstva, ali površno, uglavnom sa šarenih pučkih sličica. (Može li se izmjeriti koliko se razlikuje od one stvarne davne zanimljive žene koju predstavljala?) On zna da ti više voliš njezinu odavna odraslu bebu? Da ta daleka žena duge kose u bijeloj haljini nije stopalima na ovoj našoj zemlji i da joj nisu potrebne pune vrećice iz dućana. Ona je na zlatnome vijencu. Nije joj potrebno ništa. Pa ni Igor. Stojiš na pragu kovanih vrata u svojoj najljepšoj crvenoj haljini za kazalište i u studenom polumraku promatraš kako se tvoj don Jere na koljenima udvara toj ledenoj ljepotici. On joj dodiruje bosa stopala, a njezin pogled ostaje neumoljivo prikovan za suprotni zid.

Nakon dugo godina on možda osjeti tvoj teški pogled na leđima. Ali, ne, tvoj se don Jere ne okreće, i dalje gura i grči oči u njezino preblago lice. Ali ti ga i dalje voliš. Glupo oblačiš bijelu haljinu, nabaciš osmijeh i kažeš mu da ga voliš više od nje. A tvoje suze nisu ni krvave ni nacrtane. On te ne vidi. Sličiš baš onoj bijeloj cigareti koju će po izlasku kroz masivna vrata crkve zapaliti i udisati do bola, raspadanja. A onda se okrećeš na peti i odlaziš taksijem u kazalište. Malo kasniš na predstavu, Molierovom nakukavanju se već svi smiju. I ti se počinješ smijati, i sretna si jer tvoj smijeh nije ni krvav ni nacrtan.

Ali ga i dalje voliš, samo na neki drugi, foto-robotski način.

Znam, nepoznata prijateljice, rekla sam ti da ćeš ga prepoznati lako. U ovom se austrouglastom gradu razlikuje među tisućama. A opet je tim tisućama neodoljivo sličan. I nadam se da si ovo moje pismo pročitala u noći bez punog mjeseca, i da ovoga ljeta nećeš gledati pomrčinu sunca bez zaštitnih naočala.

A ja sad stvarno idem pisati o ljubavi.

S TETOVAŽOM NISI SAM

Nedavno sam zatekla najkrhkijeg vozača kamiona na svijetu kako plače. Njegove su suze zapaljive kao benzin. Trepavice su žute i teške od prašine. Cesta uvijek pitoma, mirna kao da će za tren sve pomesti tornado.

Ne znam, možda je bio svjetski Dan kajanja za vozače, ili neka nova čudna prometna mjera. Nisu to ljudske suze, to su kapi kiše na licu Nexusa 6 iz filma *Blade Runner*. Oči koje ne moraju voziti dokone žene. Nije važno, ja sam prokušana pješakinja.

Lijepe kao što? Kao svečanost, te vodene oči od sjajnog papira! Toga je dana Zemlja vozila ljude i zgrade, a u suprotnom smjeru je taj čovjek vozio kamion i plakao na stražnjem sjedalu. Kako stražnjem? Tako, izmišljenom za njega.

Sjećam se, toga dana kad me pokupio kraj ceste, nad gradom je sjala prašna lipanjska noć i nije mi se nikamo u životu žurilo. Ni u planine ni na more ni u grotlo vulkana. S crnom mašnicom u kosi stopirala sam kraj ugibališta na prostranoj Aleji Bologne iz čistog hira, iz nejasne djevojačke čežnje. A ta me čežnja činila neobično nevidljivom. Možda zbog debele knjige u platnenoj torbici. Od svih samotnih vozača na svijetu, samo se taj visoki vitez s tetovažom tarantule zaustavio kraj moje ruke s palcem. Baš kao da ga je cesta stvarala puna dva sata samo za mene. Lik drumskog ratnika iz kvarta. Gusto pjegav, plav i malo je previše mirisao na američke filmove ceste. Udobno sam sjela na sic kao na mjesečevu površinu. Popravila kosu. Mislim da me nije ni pogledao. Frknuo je čik kroz prozor i pitao me do kuda idem. Šutjela sam gledajući sa strane u njegove modre, ponoćne oči. Oči kao glavni grad svijeta. Ma idemo bilo gdje, u Škotsku, ne pitaj, samo vozi. Nisam znala da oči mogu biti tako muški izlizane, izljubljene, da je samo očima prešao milijune kilometara! Navodno muškarci ne plaču, pogotovo ne vozači kamiona, a ovaj je plakao bez ikakve tuge, kao beskrajno zgarište... Plave su mu se oči slijevale u curcima niz blijede ruke i po volanu, gasile cigaretu. To nisu bile suze, to je bio slani sladoled kojim bi se dale izliječiti rane njegova sina.

Čini se da smo se vozili prema izlazu iz grada jer su između naših sjedala promicale sve ljepše kugle natrijeva svjetla. Rekao mi je da se zove Siniša, Sinke i da ga nekakve velike oči bole pod rebrima jer mjesecima nije vidio sina. Danas mu je sedmi rođendan. Za bivšu ga ženu nije briga, ratna rastava. Pričao mi je kako je prošlog ljeta u bujnom zelenilu kraj

potoka svom sinčiću lovio žabu cijelu večer, ali nije uspio. A obećao mu je, tu jednu, posebnu. Pomislila sam da je bio previše pijan da ulovi i čašu. Iako nisam htjela, zamislila sam ga kako bježi od pjegavog dječaka bez poljupca, pozdrava, klateći se s cigaretom, a gusta kiša žaba počinje pljuštati s neba. Kukavica! Pobjegao je u zadnji čas kroz malu rupu u očinskom srcu i odvezao se daleko u gradsku noć, prepunu volana i pokvarenih zelenih semafora. Pijan i sam s tetovažom pauka na ruci.

Kao da sam ga pitala zašto, rekao mi je da neke mrtve stvari previše voli da bi imao obzira prema živima. Između ostalog dim, krčme uz cestu, momačke večeri. Zaljubljen u povijest neizvjesnih vožnji gradovima, u izguljenu kožu ceste, čudne znakove. Ponekad se počasti vrtoglaviim vožnjama s debelim povezom na očima. Izaziva škripu kočnica koja mijenja boju očiju pješacima. Udiše rezak miris benzina koji opija i suho lišće stabala pokraj ceste. U rukama tijelo klizave pljoske a u stražnjem džepu slomljene cigarete.

Rekao mi je da i kad najdublje spava sanja premalene, smrdljive kabine i neumjerene, divovske zalaske sunca. Iako se svake noći prije spavanja moli sklopljenih ruku. Kleo se da nisko u trbuhu može osjetiti i najdalje uniforme i nazubljene granice, velike kotače kamiona kako zapinju u visokom snijegu pred grupom promrzlih Cigana s harmonikama. Pozdravi ih na romskom, a onda brzo vadi iz džepa... oštre psovke. Nije disao, pušio je jednu za drugom, a ja mrzim cigarete. I paukove. Ništa mu nisam rekla, samo sam glasno žvakala nekakvu očajnu žvaku bez šećera.

Drhtavo sam ga pitala za ljubav. Znala sam da je jednostavno, on se nada najljepšoj ženi na svijetu kojoj bi iskopao duboki plavi bazen golim rukama. I to usred velikog vinograda što se strmo diže nad vijugavom rijekom kraj šume. Ta ga ljepotica sigurno čeka negdje kraj puta da se otrijezni od svega, ona razumije da je sad pretučene utrobe, gladan ceste i sam kao elektrovod. I čim bi se ta najljepša svjetska stoperica popela u kabinu kamiona, razbio bi joj sunce kao golemo jaje na oko, zamirisao na kavu i vruće pecivo. Stavio bi trnovitu ružu među zube i rekao joj: *Ti si najbolje što mi se dogodilo, a nisi ovaj kamion!* Ponovio je to tiho nekoliko puta, bazdeći na znoj i sav alkohol svijeta. Pjevao je u turbo-folk stilu: *Odvest ću te daleko, u voćnjake i vinograde Solomona. Bit ćeš sretnija od njegove kraljice.*

Siniša se smijao sam sebi, i njegov se istetovirani pauk nasmijao misleći da je postao dupin. Smijemo se svi, i cesta i pauk i Siniša i ja. Noć se rastezala pred nama kao haljina bose plesačice. Na nebu su se brže zavratile sitne zvijezde. Zemljom su promicale trake svjetla i crni obrisi stabala, rijetki automobili kao svemirska patrola.

I baš kad sam mu htjela nešto važno reći, Siniša je naglo zaustavio, zapalio cigaretu i otvorio vrata nekoj usamljenoj stoperici. Kroz tamu se naziralo tek da je djevojka jako mlada i raščupana, malo prljava. Pozdravljaju se kao da se znaju sto godina. Mala uskače kao mačka do mene i odmah pali cigaretu na njegovoj. Ja sam Ivana! Drago mi je. Guram polako svoju torbu još dublje pod sjedalo, iako znam da sad moram dolje. Tijesno je, pretijesno. Ali nije važno, Ivana, ja sam prokušana pješakinja. Samo da ga još pogledam u izlizane oči, u te trepavice teške od prašine. Vidim da i mala ima utetoviranog crnog pauka na lijevoj ruci.

I ona je replikant.

Hoće li osjetiti da to u daljini kraj vijugave rijeke već mirišu šume i vinogradi?

JESENJE STABLO

- Pedeset i četiri kunice! Susjeda, divno je kaj je napokon došla jesen, ma ne zna se koje je stablo ljepše – dodala je blagajnica u malom dućanu nadomak igralištu uokvirenom visokim drvećem i u ruku joj tutnula ostatak, kovanicu.

- Je, napokon su minule one grozne vrućine. Doviđenja!

Nije mogla toj ženici reći ništa više, bilo bi neiskreno. Gurnula je u torbu novčanik i brzo izašla na cestu, a lišće joj je nekako prebučno zašuštalo pod nogama. Pitanje je čemu tolika halabuka oko jeseni... U jesen počinju gužve u tramvajima, zaljubljene djevojke uglavnom besciljno šecu kroz suho lišće, klopavaju s kišobranom i pobiru kestenje. Iz godine u godinu jadni školarci zapisuju ukošenim slovima u musave zadaćnice kako je to jesen, molim te lijepo, stigla u naš grad. Zbilja čuda li neviđenog za grad! Kao da je gradu transplantirana jetra. Ako se nju pita, priroda je zanosna samo u proljeće i ljeti kad se stabla nakite bucmastim plodovima. Nikada, pa čak ni u darkerskom pubertetu nije voljela jesen, kiše, cvilež violine i svu tu patetiku odumiranja. Jednostavno, jesen je kao kad netko u kaputu neprestano gasi istu cigaretu, ustaje i odlazi, gasi, ustaje i odlazi prema uskom izlazu u neizvjesnu noć.

U stanu joj se nije dalo izuti cipele, ostavila je vrećice na stolu u kuhinji i pogledala odsutno kroz prozor dolje na cestu. Na asfaltu nije bilo djece kao obično, tek se jedna golema trudnica gegala s dvije vrećice u rukama. Odjednom joj se najveća vrećica poderala i otkotrljala se velika crvena jabuka. Na tren joj se učinilo da zbunjena trudnica podiže glavu prema njoj, maše i doziva je rukom. Pobjegla je od prozora kao oparena. Sjetila se kako joj je prije mnogo godina jedna trudnica šapnula svečano u šetnji velikim zimskim parkom.

- Znaš, Irma, od svih biljaka na svijetu najdraža su mi stabla.

Ne zna zašto je to zapamtila za cijeli život. Stabla. Kako se ono zvala ta trudnica? Da nije njezina mlađa sestra Katarina?

Ona, Irma B., profesorica hrvatskog jezika u osnovnoj školi u kasnim tridesetima, uključila je stari radio, sjela za kuhinjski stol i zapisala u svoj dnevnik za 2009. godinu zgodnu rečenicu. *Među svim živim bićima stablima pripada veliko dostojanstvo da se nikada ne savijaju sama*

od sebe. Nekako joj se posebno sviđala ta rečenica pa ju je dva put podcrtala zelenim flomasterom. Točka, kraj. I što sad da radi? Ne može se pretvoriti u stablo. Još je žena. Odlučila je ostatak dana pospremati stan, brisati prašinu s onih najviših knjiga na polici. Bit će sama. Još je u dućanu dobila poruku od Jasmina da će doći doma kasno poslije biljara, ne čekaj me itd. A taj se noćni biljar sve češće događao, ili joj se to samo tako činilo? Kad je navečer u pidžami sama zaspala usred dosadnog filma, nije ni slutila da je sutra čeka dnevničko iznenađenje. Njezin je dugogodišnji zaručnik napisao sitnim crvenim slovima preko njezinih plavih riječi: – Što, stabla, veliko dostojanstvo? Ali većina stabala u jesen sama od sebe gubi i plodove i lišće! Predaje se, odustaje. I kad kažeš riječ jesen kao da kažeš – o, Jesenjine, lijepo li je svako kukavno stablo! Kestenu moj lijepi, da se možda ne varaš? Sjeti se samo kože šumskoga debla u studenom, onaj ugljenasti, slinavi, goluzdravi sjaj umrle kore...

p.s. molim te, oprosti na ovom! Zbilja sam nekad budala, tvoj Jasmin.

Nije mogla vjerovati vlastitim očima. Pa ta joj muška stoka čita dnevnik! I to tko zna koliko dugo? Osjetila je kako su joj se zažarili vršci ušiju. Zapalit će ga lijepo pred njim vani u kanti! Ali bijes što je takvo nešto napravio brzo je zamijenilo uzbuđenje zbog izboja neobične komunikacije. Kako se to odjednom viceprvak u rješavanju sudokua i fanatični informatičar Jasmin izražava poput prehladenog pjesnika? Dosad s njim nikad nije mogla ovako razgovarati, uvijek bi promumljao nešto kao – daj starka nemoj filozofirati, odi nam skoči u dućan po pivu. Da mu se nije od zračenja svih tih ekrana na poslu nešto dogodilo s neurotransmiterima? Ili možda... Znala je da je početkom ljeta našao neko neobično društvanje preko chata, ali nije o tome mnogo govorio, a ona nije pitala. Nikada ništa nije pitala, bar ne posljednjih godinu, dvije. Umjesto toga je krišom jela, davila se noću u brdima hrane i natukla je devet kila od te tišine. Nažvrljala je u dnevnik – *Zadnji je čas da nešto poduzmem*. Sutradan je Jasminu nakon druge čaše crnog vina poslije ručka odlučila predložiti da se počnu dopisivati ne preko dnevnika, nego elektroničkom poštom, i to za početak baš o jeseni. Kao školska djeca, a ona će se uvijek potpisivati sa Isidora D., a on sa Sergej J. Pristao je s neobičnim oduševljenjem, rekao je da je otkrio oslobađajuću moć pisanja i žurno počeo raspremati stol. Čak joj je na uho zapjevušio Sinatru.

– Osim toga, mnoge je potisnute stvari lakše izraziti crno na bijelo.

Poslijepodne im je mačkasto prolazilo u lijenom gledanju televizije, a prije večere su već po navici skoknuli do supermarketa. Voljela je crvene ukrasne jastuke. Dok je on razgledavao

tehniku, krišom mu je kupila jastuk, već peti u nekoliko mjeseci. Doma ga je bez riječi bacio na dno ormara i nakon suhog laku noć daleko na svojoj strani kreveta navio budilicu. Te je noći usanjala čudan san, odveć stvaran. U šetnji prostranom ulicom nekako se našla na početku beskrajnog jesenjeg drvoreda i to s trbuhom do zuba. Imala je samo malu crnu haljinu u kojoj je bilo hladno jer je najednom među polugolim drvećem zapuhao jak vjetar tjeskobe. Tišina, samo su s grana visokih stabala na tlo bubnjali debeli pitoni kao prezrelo voće. Kud god pogled seže, nigdje ni žive duše, praznina. Nije se mogla okrenuti, zalazila je sve dublje u zlokobnu tamu među deblima. Na rasklimanom drvenom smjerokazu pisalo je kitnjastim slovima:

U ovom strašnom drvoredu nema ničega, ni ptica koje lepeću krilima i spuštaju temperaturu bolesnim drvosječama i lugarima. Nijedne životinje ni stvari, samo ovješene prazne vješalice za haljine.

Odjednom se čuo šušanj, i pred njom se stvorila ogromna srna s izgrebanim licem Emily Dickinson, i izrecitirala:

- Nije nikakvo čudo kada se jesen utjelovi u mrtvo stablo kao zloban šećer u kolaču! Kad uđeš u taj tajni drvored na kraju svijeta jesen te zahvati kao list, ponese na vjetru i kaže ti: *Hej, ja sam dolina smrti, a ti si žensko stablo bez ploda. Dobrodošla, besplodno stabalce!* Znaš, Irma, u redakciju jeseni neprestano stižu pisma s pramenovima odrezane kose, ispali zubi, papirići sa željama, istrule kravate, prazne molitve, slomljene kance i lopatice. Trebaš paziti da se ne nađeš na najširoj stazi kad nailazi crni vjetar propasti u drvoredu. Uzalud je paziti da ti ovdje vjetar samoće ne poljubi usta i prste, da ti ne promjeni smjer kretanja naglo prema ponoru. *I nisi baš morala kupovati pa trgati zvečke. Zbogom!* - Lijepa je srna zapalucala zmijskim jezikom i pobjegla u ledenu maglu. Potrčala je za njom, ali se spotakla o mrtvog pitona i pala na trbuh.

Čim se probudila, zapisala je već rastrgane komadiće sna u bilježnicu na noćnom ormariću. Na putu do kuhinje samu je sebe drhtavim glasom zapitala kakav je to glup san, smrdi na naftalin i krivnju. Čekajući da provre voda za kavu gledala je u svoj trbuh. Osjetila je da se povija u leđima, sve niže i niže. Gdje je Jasmin! Jasko kao tableta za smirenje. Neću ga zvati, hitno ću mu napisati pismo, iako ga neće odmah pročitati jer je sigurno do grla u poslu. U trku prema kompjuteru prekasno je shvatila da joj mlazovi tople krvi cure niz noge. Nabijajući kao pijanist po tastaturi napisala je kratak e-mail:

Dragi moj Sergej,

danas ne idem djeci u školu, zapravo nikamo. Tako sam tužna, dobila sam menstruaciju. Sve me boli. Eto, opet nam nije uspjelo... Ma znaš što? Najradije bi uzela nebesku spužvu i izbrisala svu tu jesen u obliku pokisle zebre s pokvarenim semaforom pred našom zgradom. Smrskala bi plantažu u kojoj rastu ta ružna stabla okrutnih plodova, trulih tajni. Jesen je javna bezobzirnost, predugi praznik zasoljenih rana, čekanja. Krajem studenog stabla nalikuju na smršavjele narikače koje nezaustavljivo krvare kišne kapi iz ranica na ustima, nitko nema snage da ih utješi.

p.s.

Ha, koje slike? I znaj, voli te tvoj medo Isidora. Požuri doma, napraviti ću fritule.

Osjetila je bar neko olakšanje. Odgegala se bosa u kupaonicu i polako je ručnikom čistila krv s bedara zaobilazeći veliko oko zrcala kao da će tamo ugledati zlokobni jesenji drvoređ i sliku sebe zauvijek izgubljene u njemu... Glupost. Kako se i dalje odupirati lošem početku dana i smeću od sna? Cmizdravo telefoniranje mami ne dolazi u obzir, a ni Kati koja je na poslu zatrpana papirima. S nježnošću je zamislila sitnu Katarinu kako bezvoljno prekapa po uredskom ormaru s registrima a telefon na stolu beskrajno zvoni. Pa da, ormar! Makar krvari u slapovima izvući će najdražu haljinu, onu malu crnu haljinu s riječnim biserima. Ipak, morala se nasmijati samoj sebi, učinilo joj se kao da umjesto kavice sa samom sobom ide na gudački koncert u Lisinski s kolegama iz zbornice. Svejedno je obula crne lakirane štikle i manekenski odšetala do kompjutera. Nazvat će školu, prozujat će malo omiljenim stranicama i...

Njezin joj je dugogodišnji zaručnik neobično brzo odgovorio na e-mail:

Hej! Pametni medenko, ne idi nikamo danas. Uostalom, danas je prvi dan jeseni! Ovo je naša peta jesen, daj popij nešto u to ime! Čuj, hoćeš čuti moju definiciju jeseni? Evo. Jesen ti je obrnuta alkemija propadanja. Kako mi ide na živce ta postupnost opadanja, starenja! Prvo padaju slatkaste kiše s okusom mošta i najskromniji grm je bujan i lijep. A onda se scena počinje drsko mijenjati. Gdje god pogledaš da bi unio svoj kofer svugdje rastu sive ruševine!

Jalovost. Među ruševinama je neko biće bez ruku i nogu i gleda te duboko u oči sve dok ne uđe u tebe. Moraš otklanjati pogled, bježati glavom bez obzira. A kad se umoriš, gdje da nasloniš glavu kad sve sami premeki jastuci i ništa drugo? Po cijele dane nešto poput kiselih kiša buši džepove, para torbe, trga novčanike, stvara lokve pod nogama. Budućnost je riječ za koju nema sinonima za svakodnevnu upotrebu.

p.s.

Ne ljuti se što danas neću žuriti doma. I uopće neću, znaš... Draga Isidora D., ti si moja kasna Jesen, nadam se da ćeš shvatiti zašto moram što prije potražiti neko rano Proljeće.

ŽELJEZNIČKI KOLODVOR

Da se barem kuća može kupiti na kiosku za 29 kuna! Ili da se, kad udari nevrijeme i njezin zaklon hitno zatreba, može na brzaka kupiti kao mali kišobran na tržnici, ali s čistim vlasničkim papirima. Sad kad sam opet, na moju žalost, dobila brdo slobodnog vremena za razmišljanje, shvatila sam jednu važnu stvar. I to možda baš u trenutku kad mi je debela ledena kap poput jabuke tresnula na tjeme s oluka. Kad bi me bolje samo promotrio, neki prosječno skučen odrastao čovjek u našoj zemlji začudio bi se do koje mjere ta kutija od betona može biti nekom drugom odraslom čovjeku u istoj zemlji nedostižna zajedno s tim njezinim famoznim *krovom nad glavom*. Sjeo bi u svoj udobni naslonjač, srknuo vruću kavu i shvatio da kuća ili dom ima svoju savršenu negaciju, suprotnost, a to je željeznički kolodvor. Filozofskim jezikom moglo bi se čak reći da je svaki kolodvor po sebi odsutnost kuće. Unatoč huci vlakova, željeznički kolodvor izgleda kao neka velika kuća puna predivnih soba, ali iznutra nije pogodna za svijanje gnijezda ni ptici. Iza svečanog klasicističkog pročelja radi se samo o velikoj šupljini punoj vrata i propuha, ali i zagušljivih prljavih zakutaka s mrljama tuge po podu. Posebno mi se ovaj zagrebački s velikim brisanim prostorom asfalta ispred glavnog ulaza čini idealnim srednjovjekovnim mjestom za gradske lomače. Velike lomače za paljenje nesretnika koji nigdje ne pripadaju, ni pod kakav krov. Pitam se, kako bi izgledale moderne lomače za gradske skitnice i beskućnike? Iz tih me misli prenuo neki žgoljav čovječuljak masne kose upitavši me koliko je sati.

- Pogledajte sami, pa točno iznad vaše glave je veliki sat.

Čovječuljak me odmjerio od glave do pete kao da je zarezao nožem skakavcem i psujući u bradu odšepao dalje s vrećicom.

Kao da njega i njegovu masnu vrećicu briga koliko je sati, glupost. Uostalom, što hoće? Vjerojatno je odavna prošla ponoć, jer su gradske Pepeljuge već odjurile kući pod navalom sve crnjeg hrvatskog šlaga noći po krovovima. A vrijeme je, između ostalog, vrlo osobna stvar. Ni sama ne znam koliko sam već dugo stajala na izlizanom kolodvorskom pragu s tim smiješnim bijelim transparentom ovješanim oko vrata. Iako kartonski transparent sam po sebi nije težak, po olovnoj težini u nogama i srcu činilo mi se da sam tu mjesecima, godinama. I raspuštena crna kosa i mršavo lice i transparent navlažili su se od noćne rose.

Tek je početak ožujka i proljeće je još daleko. Da, baš od rose? Ili od izdajničke rose iz očiju... Vide li je ona dva ćelavca u crnim jaknama koji me propucavaju pogledom iz auta s druge strane? Srećom je na stražnja vrata ušla neka djevojka i auto je odjurio. Kao da je iza njih zapuhnuo studen vjetar prema meni, zagrlila sam se. Htjela sam čuti vlastiti glas, pa sam dobacila nekom samotnom policajcu velikom kao kuća:

- Znaite, volim ljude.

On je samo i dalje mirno stajao na rubu izlizane zebre i pušio, ne gledajući me. Što hoće njegova glava nalik na okrugli kvadrat?

Htjela sam ga zapravo pitati: - Što će biti s ovom jadnom zemljom, ljudima?

Ne, htjela sam mu zviznuti šamar i reći: - Je l' i vi stalno stojite u mjestu? Pa skinite uniformu i otidite u kino.

Nisam nikome ništa rekla, ni pisnula. Samo sam polako namjestila kliznule novine preko leđa jednog plećatog beskućnika na klupi. Može biti da se policajac pravio da ne postojim, udaljavao se kao golema mačka polako prema peronima u mraku. Znam, izgledala sam mu drukčije, ne kao tipični kolodvorski probisvijeti. Pokušala sam pogoditi kako. Možda kao luda umjetnica koja će se vjerojatno za kraj performansa skinuti gola? Kao ranjena ljudska životinjica bez krzna ili kao zalutala gošća u tuđem dvorištu? Ili mnogo vjerojatnije, kao žensko čeljade sâmo na svijetu, samo do vrtoglavice, a kojem su u dupljama ostale samo oči za gledanje u tuđe stvari.

Gledam u sjenke i prizore. U blizini kolodvora klizili su rijetki noćni tramvaji s nekoliko putnika na zadnjim vratima. Daleko, u dubini parka bibale su se sjene klinaca s bocama na klupicama. Nijedno poznato lice, nigdje ni jednog prijatelja, ni Maje, Inesice, Robija u njihovim vjernim cipelama koje bi ih nanijele iz nekog kasnog kafića, sa šalicom toploga čaja. Ne nailazi čak ni odnedavna bivša gazdarica iz Vončinine kojoj nisam platila pola zadnje stanarine da me ošamari i počupa za kosu.

Draga Evica, žao mi je, ali nemam odakle. Čim skupim, javim se. Pozdrav, Anja - ostavila sam joj jutros sms poruku na mobitelu. Što ako teta Evica ne zna čitati poruke? A i mom mobitelu samo što nije iscurila baterija. Mogu čuti Evičin pušački glas u glavi „Mala, prvi je

u mjesecu, a ja nemam vremena čekati.“

Ništa, Evica će čekati. Znam, nije ovo radnički štrajk glađu ni politički protest, previše očekujem od ovog umornog svijeta. Možda i od same sebe da se dogodi taj očekivani klik, oslobođenje. Događa se samo još tvrđe stajanje na mjestu.

Čujem vlastiti glas u glavi kao iz bunara „Čekaj, svijete, ali ni jedne jedine reakcije, osim tapšanja po ramenu?!“ Nemoguće, zar nikom živom ne znači ništa što stojim s neobičnim transparentom, bez kovčega u ruci, bez torbe, vrećica? Gdje su poslodavci, televizija, radio, ženske udruge, dušobrižnici, sindikati?

Možda misle da sam luda, opasna. A stršim tu pred svima kao izbjeglica iz svoje nemoći. Istovremeno sam i napuštena kuća i beskućnik. Ilegalni stup srama na kojem bi netko najradije birokratski napisao – *nesposobna za život*.

Tek bi me načas znatiželjno promotrile tihe oči umornih putnika ili onih polupijanih, rijetkih prolaznika s opuštenim kravatama. Iz tih me šarenica probadala čudna, lelujava odsutnost, zaborav. Čini se kao da su u nekoj dalekoj sobi na rubu grada zaboravili nešto važno, ali se neće nikada vratiti po to. Možda zato što je postojao samo jedan put do tamo, onaj razočaravajuće isti. Radije će poći svojoj kući i rasti u sobi kao biljka u kutu. Gledam već satima kako s kravatama prelaze cestu ne obazirući se na semafor, a zatim sa svojim tjeskobnim srcima nestaju u mraku parka i svoga na brzinu sklepanog izgovora. Ništa strašno, netko ih sigurno čeka na vratima sa šarenim buketom riječi u kojem nema ni jednog trna. I njihove će se društvene oči u kući promijeniti u dvije šalice toploga čaja. Svemir će još jednom zamirisati na vrući biskvit.

Dobro, ali gdje je sad moj Ico, moj Ivan? Zamišljam kako je iz svog uskog kreveta već u snu ugasio televizor, i na desnom boku spava poluotvorenih usta iz kojih se cijedi tanka nit sline. Je li se zapitao *stvarno* gdje sam večeras, zašto mu ne odgovaram na poruke. Što ako bi mu bilo posve svedjedno da me i vidi kako u tankoj kožnoj jaknici stojim ispod velikog sata na željezničkom kolodvoru kao otpala crna kazaljka? Tanka i ušiljena strelica prema nečem glomaznom i nepoznatom. Drugim riječima, prema preostalom vremenu.

Kad bi imalo smisla, najradije bih onesvijestila visokog policajca, obukla njegovu uniformu,

izvadila pištoljčinu i uperila je u sve veće satove ovoga grada:

- Hej, stop! Kazaljke u vis! Ni makac! Ja sam bar živo biće, a vi ste samo u sekundu točne crkotine!

Ali time vrijeme iznad mene ne bi stalo, vrijeme uporno raste i nakon svega, kao mrtvačeva kosa.

Sve mi je hladnije. Možda zato što su mi na nogama stare cipele, u roditeljskoj kući sam ostavila sve poslovne cipele i svu obuću protiv metaforičnih poplava i potresa. Hladno mi je za lice, dok bučno ispuhujem nos srećom me nekoliko sumnjivih tipova zaobilazi. Uostalom, valjda jasno vide da u džepu nemam ništa osim deset kuna i pedeset lipa. Gotovo da mogu čuti mukli majčin glas iz slušalice: Halo, zašto opet nemaš ni prebijene, Anja? Mama, pa zato što sam prije dva tjedna opet izgubila posao, ugovor je bio na određeno. Šteta, ali tata i ja ti više ne možemo pomoći, tvoju smo sobu iznajmili podstanarki. Znam. Klik.

Čudno je to kako je zapravo došlo do ovog očajničkog poziranja na kolodvoru. Točno prije dva tjedna, u četvrtak, psihologinji Miri Radmec na Rebru priznala sam još s vrata: - Slušajte, imam već trideset i tri godine. Od malena nekako ne uspijevam naći bar kocku sigurnoga tla pod nogama. Od prvog mjeseca života vučem se po pljesnivim sobama, bezbrojna seljenja za očevim terenskim poslom, dvadeset podstanarskih adresa s kapajućim pipama. Lijepe papire svih visokih škola koje sam završila zgužvala je hrvatska stvarnost. Kao i hrvatske muškarce. Što da radim, guknite, vi ste stručnjak za luzere.

Šutjela je. A onda je odjednom, kroz dim uske, damske cigarete u napadu mudrosti dr. Minja izgovorila samo: - Zapiši idući san koji ćeš sanjati, pa se vidimo.

San? I to je to? Taj Freud je zbilja evergreen. A onda sam iduće noći kako to već biva sanjala čudan san. Vidjela sam sebe kako stojim na pragu zagrebačkog željezničkog kolodvora s bijelim transparentom oko vrata na kojem piše crvenim i crnim flomasterom:

NEZAPOSLENA!

ne mogu naći stalan posao
ni namjestiti krov nad glavom
jednostavno, kao što vi šesir.

U rukama sam držala nekakvu hrpu cigli i nabacanih ženskih prstiju na kojima je pisalo

ponedjeljak, utorak, srijeda i petak. Hrpa se osipala i postajala sve lakšom zbog *četvrtka* koji je ispadao. Probudila sam se u znoju. Kako glupo, išta ne razumijem. Četvrtak.

Ali odlučila sam ipak zapamtiti san, napisati taj transparent i ukopati se pred kolodvorom, i to baš sljedećeg četvrtka. Nikome neću o akciji reći ni slova, svi bi me ismijali. Stat ću, nemam što izgubiti, ali u rukama neću držati nikakve cigle, a najmanje prste. Možda samo telefon sa se izderem na sve stanodavce ovoga grada: „Skućeni ljudi, ne mogu više živjeti kao vaš podstanar. Gonite se sa svojim prvim u mjesecu! I vi ravnatelji škola s namještenim natječajima za posao! Zna li vi da je odseliti u svoj dom, u samo svoj dom slično vječno toplim papučama! Što, imam zaručnika? Pa istina, imam svoga Icu, svoga Ivana, ali on mi ne može biti egzistencijalni šušir.“

Kad bolje razmislim, moj je Ivan uglavnom kao ovaj visoki policajac. Šuti mudro i polako se kreće unutar malog, poznatog prostora. Danju radi, a poslijepodnevim se ponaša se kao da ništa ne zna o tomu da već cijele dvije godine stojimo na mjestu. I sinoć je mumljavom šutnjom odgađao pitanje mog useljenja u njegov mali stan, dok sam ga ja samo glupavo masirala ispod lopatica kao gejša. Kao i uvijek, nisam htjela pokvariti njegovo sveto odmaranje nakon napornoga posla u maloj građevinskoj firmi na kraju svijeta. Masiram, a sićušni preplašeni miš u uhu opet mi šapće da pazim što će mi lanuti jezik, da moram začepiti ta velika usta. Još se sjećam jasno, kad sam lani dobila otkaz kod privatnika kao višak i iste se večeri usred masaže s leđa izvrištala na Ivanovu „sebičnu guzicu“, kako mi se mama sutradan izgovorila na telefon.

- Znaš, Anja, sve sam čula. Da oprostiš, tvoj Ivan je magarac na kojeg svi tovari! Stiću ga i šef, i roditelji, i krediti pa još i ti. Ne može još i mamine princeze uzdržavati.

Što, ja princeza? Šutjela sam, a trebala sam reći tom mišu od mame, znaš, ja nisam princeza, samo sam predugo nezaposlena profesorica biologije! Šest sam godina studirala, a sad se više ne sjećam ni što je to mitohondrij! I ja imam poveći kalendar, i još biološku vekericu. Svi ti veliki brojevi plešu pred očima, kao zakrvavljene, razbijene cigle.

Svima omiljena i k tome odavna skućena sestrična Antonija jučer me ujutro nazvala iz Dublina s muževog mobitela i savjetovala da se ipak vratim roditeljima. Molim? Sad kad sam se srcem i tijelom istegnula prema Ivanu i našem kakvom takvom gnjezdašću zar da se kao pokvarena opruga vratim roditeljskom domu, tamo gdje žive još samo neriješene križaljke i majčina glavobolja? I gdje je prirodno da me ne žele u tim godinama i da su moju sobu odavna iznajmili podstanarki. Roditeljske kuće truju svoju preodraslu djecu slinavim

bombonima nakon ručka, svojom umobolnom udobnošću, pojeduh ih kao debela zmija svoj rep.

Da je bar sad omiljena sestrična Antonija tu da mi donese šalicu vruće irske kave, požalila bi joj se – Antonija, pa nitko me od prolaznika ništa ozbiljnije ne pita o transparentu, o poslu, o budućnosti.

Usta me već bole od šutnje, htjela bih razgovarati s nekim, makar odgovoriti starijoj prostitutki: Moram biti tu dok ne odselim zaručniku – kad bi me ova upitala ispod oka gaseći čik štiklom – Što ti ženo radiš tu? Ma idi brate kući.

Ali eto, nema ni jedne udarnice noći na svom kolodvorskom položaju da me podbada. Možda je netko od policajaca na brzinu sva gradska sumnjiva lica zamotao u stare novine i dao mačkama skitnicama.

Veliki grad je u ove sitne sate neobično tih, nema ni dalekih zvukova motora, čak ni uglancani taksiji nikoga nikamo nisu odvozili. Možda i nije tako loše ovako mirno u samoći živjeti pod satom na željezničkom kolodvoru. Lako bih se mogla naviknuti na taj mir, čuvati ga kao necvikanu voznu kartu. U takvoj tišini ne moraš znati koji je bivši glavni grad Hondurasa, niti znati bilo koji strani jezik. Ne moraš znati čak ni svoj.

Nevjerojatno koliko čovjeka koji dugo stoji na mjestu privlači pogled u iste dosadne prizore. Kao muhe, oko istih dostojanstvenih građanskih kuća i hotela koji u nizu uokviruju park, kruže misli i asocijacije, ponavljaju se. Ali uvijek završe na zaštitničkim krovovima kuća, i na neproničnom noćnom šlagu bez zvijezda. Na prljavoj kremi kroz koju ne dam Bogu da se probije do mene. Nakon svih prozora, balkona, krovova i ljutnje, zapiljila sam se u gradski pločnik. A na njemu mrlje pljuvački i žvake. Najčešći ljudski tragovi. Ljudi! Možda ne bi bilo loše da se ne naljutim samo na ionako nevinog Boga. Zašto ne na ljude, pločnike, klupe. Ali čemu bjesniti na zapljuvane pločnike i klupe jer su mi jedino preostalo uporište? Ma ne preostaju mi čak ni klupe jer su se na njima pruženi zabundani beskućnici stopili s okruglim mrljama narančastoga svjetla lampi. U jakom naletu pospanosti nespretno sam skinula transparent i pritom ga malo poderala. Možda za sljedeći četvrtak napišem novi:

Unutar zidova kolodvora nema kreveta za kraljevine na grašku iz konzerve. Na fasadama nema niti jednog stambenog grafita utjehe za nezaposlene.

Na velikom je satu već prošlo tri i petnaest. Čučnula sam i gurnula glavu među koljena. Onaj visoki policajac mi se polako primicao, kako to samo noćni policajci znaju. Ugasio je cigaretu i rekao mi nekako meko:

- Najbolje da se vratite kući. Ništa nećete postići, samo ćete prehladiti bubrege.

- Zbilja? A zašto da idem kući?

Nasmijao se kao da sam se jako dobro našalila. Ponudio mi je cigaretu.

- Jesu li vam zaključali vrata? Malo duže lupajte i otvorit će.

Lupajte? Ništa mu nisam rekla, nisam ni pisnula. Iako nisam pušač, povukla sam iz kutije jednu cigaretu. Spretno je iz džepa izvadio crveni upaljač i u lice mi je bljesnula mala vatra. Uvukla sam polako dim i promatrala kako se vrh cigarete žari. Šutjeli smo neko vrijeme, a onda je odjednom počeo nešto uzbuđeno govoriti o mogućnosti da se postanem policajka, ali ja više nisam slušala. Možda, jednog četvrtka. Zagledala sam se u asfalt ispred sebe, u sve te nevidljive lomače za beskućnike.

BOJA ČOKOLADE

Izgleda da sam spavala svega par sati, probudila me olovna glavobolja i metalan okus u ustima. Umor i studen u udovima kao deseci zarivenih noževa. S mukom sam se osovila na noge, pa ja sam zaspala u mokrim čarapama! Kroz tanašne zastore snijeg je bacao bolnu bjelinu u moju malu sobu. Odakle mi otvoren kovčeg na podu? Ovo ne sliči meni. Zašto je porazbacana odjeća po krevetu i stolicama prljava i smočena? Jedva gledajući nekako sam docapala do kuhinje i pristavila vodu za kavu, a kad je voda bučno proključala, sjetila sam se svega. Najviše onih očiju.

Dakle, jučer mi je bio rođendan, napunila sam četrdeset i osam. Ruku na srce, jedva. Otprilike polovica tih godina odrađena je samo da se ispuni forma. Da se bude pristojan i da se ne kvari protokol prirode i društva. Ona druga, ili bolje reći, prva uzvojita polovica života je bila aromatična, gusta, jaka. Ali sada je kao i svi lijepi okusi zaboravljena.

Toliko zaboravljena da me nekako bilo stid pitati, iako je maleni salon bio prazan, očito zaljubljenju mladu frizerku: – Mala, kako je to voljeti? Biti ludo hrabar?

Što bi mi rekla? Nije me ni poznavala, otišla sam prvi put u kvartu na frizuru, šišanje i bojanje kose. Inače idem u centar. Htjela sam boju starog zlata, mala je inzistirala na modernoj boji čokolade i pritom se smijala kao da je kandirano srce koje je dobilo usta.

Rekla sam joj između brzog sijevanja škara: – Život mi je prošao manje u ljepoti a više u ustupcima ružnome.

Šutjela je i dok me šišala i dok mi je glavu premazivala čokoladnom smeđom glazurom. Glava mi je sličila švarcvald torti.

Kakva ironija, nekoć mi je život bio u samoj srži sladak, iako je sve oko mene tjeralo na gorčinu, a danas je obratno. Moj Milan i ja smo živjeli u prezrenom braku, kao etnički Romeo i Julija, odbačeni od naših tradicionalnih, bogatih obitelji. Ali mi smo se divlje voljeli, iako bez djece i novaca, sve dok on nije prije deset godina nasmrt obolio. Bila sam u vrtu ljubavi. A gdje sam sad? Ispred tvornice čokolade mojih starih prijatelja, dragih štrebera još iz osnovne škole na Trnju.

Da, jučer mi je bio famozni rođendan. Našminkana, u debelom kaputu i tankim čizmicama gacam preko glavnog trga, snijeg pada kao vanilin šećer, hvata se za mrkle pločnike i

pobjeđuje. Noć je čista od lakoće i sve je u gradu duboko omekšalo, svjetlucavo nježno. Moji prijatelji su došli na proslavu prije mene i izabrali najveći i najljepši stol u nakićenju Gradske kavane. Nisam ni pošteno sjela, a na našem stolu je naraslo brdo čokoladnih slatkiša u slavu mog rođendana. Njih se troje razdragano zaljuljalo na stolicama, gledam ih kako pucanju u mene bedaste pjesmuljke na engleskom, a ja puštam da me napadaju tim dječjim poklonima, branim se cvrkutavim zahvaljivanjem. Osjećam kako se tim cvrkutanjem tanjim, smanjuju mi se kosti, postajem kao taj ljeskavi čokoladni staniol. Nemoguće, opet su mi donijeli čokoladu za rođendan? Kao da ne primjećuju moje razočaranje, iza svakog otvaranja poklona zagrlje me kao svoga velikoga među praznog iznutra. Pomišljam zločesto kako moji dragi prijatelji očito još uvijek uporno žive u malim kućama od čokolade a prozori su od marmelade.

Napokon čestitke prestaju, pijuckamo toplo vino i zajedno čekamo tko zna koliko dugo da se ne dogodi ništa. Da se nanižu preostale godine na nekom šećernom konopcu za neku zajedničku nadgrobnu ploču s pozlatom i staniolom. Otvaramo i zatvaramo naborana usta, ali ne načinjemo najvažnije teme; ljubav, istina, rastanak, samoća, smrt, Bog.

Šutimo palucavim jezicima ogovarajući zajedničke poznanike kojih nema za našim čokoladnim stolom. Iza svakog gutljaja vina sve hrabrije napadamo nemoral mladih, divljanje cijena benzina, mafiju na vlasti i korupciju. Izmjenjujemo riječi, ali ne spominjemo ništa nepristojno jako, da nas slučajno ne bi rastopio i umacakao iznenadni izboj savršenog trenutka, dodir milosti. Da ne bi naše gradske značke u ofarbanj kosi rastrgalo neko jako nevrijeme golog i neočekivanog života. Peti me put pitaju kako sam. Pa, da, Ksenija, kako si, kako si, kako sam. Da, Ksenija, da te i ja pitam, kako sam?

Odgovaram smirenim tonom, kao spikerica Trećega programa: - Ma dobro, što mi fali. Samo mi je život je prestao biti ludi skok niz vodopad, postao je dosadna činovnička obaveza.

- Ma daj, ti bi skakala? Kupi si loptu za pilates i skači po uredu ko Amerikanke.

- Joj, Karlo, daj se uozbilji. Zoki, daj mu ti reci - majčinski je otezala Marta.

- Ma pusti ga na miru, znaš ti Karla. Daj, Ksenija, nastavi.

- Opisala bih takav život kao loše kopirani, previše umnožavani formular. Zna biti dana kada više krvi ima u onoj kemijskoj olovci nego u meni. Dakle, grozno sam.

Kimaju glavom značajno me gledajući, dugo šute. Dobro, znači pokvarila sam zabavu.

- Ma dajte, kaj ste se prepali. Samo pravim od buhe slona. Proći će.
- To ti je samo zimska depra, Ksenči. Tak je meni bilo lani. Više se kreći - rasteže Marta.
- Da, istina. Maksimir mi je blizu, a za mene kao da je na Marsu - preglasno odgovaram.

Dosta mi je. Voljela bih da naprave nešto ludo za mene. Da ih zamolim da mi vani kod spomenika naprave snjegovića s rođendanskom svjećicom? Razmišljam kako me nekoliko posljednjih godina prate sve jeftiniji pokloni za rođendan i svakodnevni jeftini razgovori. I uopće, moj se prosječan dan nakon završenog posla razmrvio na drangulije, krhotine razbijenog zrcala, stare mrvice kruha u džepu kaputa. Posvud mnoštvo sitnog provlačenja kroz pukotine, sitnog izbjegavanja sitne štete.

Oni su moji prijatelji, htjela bih s njima razgovarati, ali o čemu razgovarati da ih ne udarim, ne porežem? Da ne uništim taj naš svečani kazališni osmijeh? Svake godine isto. Ipak, ove godine gledaju u mene kao da će ustima udariti u nešto tvrdo i čekaju da nešto veselo ispričam pa se zahioćem, da ne stignem primijetiti kako su gorki, krhki i tupi od svoje sitne samoće! Prezaštićeni u svojim standardno skrojenim identitetima. Još samo da im ponudim neki otrovni medaljončić iz svog uzbudljivog posla, možda trač o kakvoj paprenoj makinaciji ili aferi s kreditima, pa da odemo puni olakšanja svaki svojoj kući, najdražoj forenzičkoj seriji. Najradije bih nasred kavane odbacila tu njihovu kanticu i lopaticu i rekla im:

- Dečki i cure, ne želim se više s vama družiti! Pojedite tu svoju rođendansku čokoladu a ja vam odlazim u putujuće propovjednike, u žonglere, u vatrogasce! Bilo što.

Ali ja to ne radim. Pristojna sam curica, uvažena bankovna činovnica, ljubiteljica gradskih kavana i nagradnih križaljki. Ni oni to ne rade, ipak su pristojni pravnici i jedna dobra teta tajnica u osnovnoj školi. Umjesto toga ih pitam tiho kako su, već drugi put. Oni zamumljaju nešto o praznicima, o rastrošnosti. Pogled mi se otima, luta, odjednom mi se užurbani konobari u uniformama učine kao rumeni kondukteri i vlakovođe. Okrenula sam se, negdje iza šanka ošinuo me peckavi miris željeznice, transsibirskih daljina. Zasvrbjeli su me tabani u premalim čizmicama.

- Ljudi, nemojte se ljutiti, ali ja idem doma. Hvala vam, bilo je lijepo, ali već je kasno.

Kratka tišina. Marta je slegnula ramenima, Karlo zakašljucio, Zoran glasno pozvao konobara ali ja već jednom nogom s druge strane vrata plaćam vino. Moje oči, usta, noge

žure na gusti, gluhi snijeg u kojem nitko ne može vidjeti moju fizičku potrebu za napunjenim koferom i debelom putnom kartom. Ta je potreba postala gotovo vidljiva izraslina na mome tijelu. Zamalo sam pitala sitnog konobara gdje mi je onaj veliki, najveći kofer s kojim sam putovala davno u Ameriku pokojnom mužu? Rekao bi mi hvala, laku noć.

Kao da mi odgovara na sva pitanja, snijeg pod mojim cipelama violinski škripi u smjeru Maksimirskog parka. Vrtim se, širim ruke prema tajanstvenim, geometrijskim mrvama neba koje padaju sve gušće, sve mekše po mojoj svježije ofarbanj kosi, po crvenom kaputu. Nitko me ne gleda. Kako je moguće da je tako malo ljudi na Trgu bana Jelačića, tek pokoji par. Kao da su se svi gradski stanovnici ove noći s olakšanjem pretvorili u neponovljivo savršene pahulje.

- Snijeg je ove zime drukčiji, zar ne? - doviknem neznancu pod lampom koji me krišom promatrao ispod crnoga šešira. - Čovjeku dođe da pojede svu tu bjelinu...

- Da, Ksenija, neodoljivo podsjeća na čokoladne mrvice...

Ksenija. Odakle zna moje ime? Odjednom se iz njegovih očiju prema meni nagnjela ljubav. Čista, bezuvjetna. Gdje sam već vidjela te beskrajne oči? I to duboko lice! Učinilo mi se da je stranac krenuo prema meni, onoj zaboravljenoj točki alepha u meni. Ne, ja to ne mogu. Isti sam čas poželjela pobjeći daleko od takvih očiju, od takvih ruku, trčala sam divlje prema prvom tramvaju, prema svim vlakovima, prema stepama i ruskim pustarama koliko su me noge nosile. A oni su uporno izmicali. Nema veze, moram trčati brže od njih, daleko brže od svakog utješnog, nepoznatog snijega, svake bjeline koja tako lako prodire kroz zaštitu, kroz čizmice i odjeću u samu srž utrobe, kostiju.

Nisam ni primijetila da je voda za kavu već posve isparila, ugasila sam plin. Sad moram zagrijati stan, već je podne, popit ću jaku kavu bez šećera i na kiosku kupiti novine. Bilo koje. U miru riješiti nagradnu križaljku. Dva vodoravno: druga riječ za hrabrost. Vjera? Buljim u kockice, ostavljam ih praznima. Palim televizor. Gleda me poznato čokoladno lice. Oprah, da, jučer mi se zamalo dogodio prvi pravi rođendan.

II. DIO

NOSILA

Mojom ulicom prolaze živa nosila od krvi i mesa. Ništa posebno, kao i svim drugim ulicama svijeta. Mjestimice uleknuta, vuku se ili pak lagano ljuljaju pri transportu. Neke gura cestom progutan novac, neke navika, neke strast i nada, neke tuga. Već od jutra nose bića i stvari koje bez njih ne mogu stići do odredišta. Ili bar odrasla nosila tako misle. Između ostalih trica, ta su nosila po cio zemaljski dan natovarena slutnjama, torbama, računima, lancima ili za ovratnik pričvršćenim pozdravima. Ima različitih tipova. Neki nose svoje važne smeđe torbe kao školski imenik, a neki kao rođendanske torte, pune šarenih drangulija za druge. Oni koji na nogama nose dvije posve iste cipele u petama nose ciljeve, u ciljevima uloške, ličinke novih ciljeva. Oni koji u rukama vječito nose mobitele, u mobitelima nose glasove, a u glasovima sve nepročitano između redaka. Samo ono nepročitano ponesu u srcu, ništa ne kažu i katkad dođe do alkoholnog vrenja. A ponekad sve izbije na lice kao naduti leš na površinu vode. Poznato je da lice nosi krošnju srca, zrcali je. Odatle neki lice skrivaju ispod šešira i naočala, a neki otvoreno pokazuju svijetu previše čokolade i kruha, usrane pelene, očevu poderanu sliku, posmrtnu maske, ministrovu salo, nejasnu tjelesnu čežnju, pištolje, svoje mein kampfove ili paketiće heroína.

Uvijek je bilo tako s nosilima. I moji su preci u narodnim nošnjama nešto čudno i tajno uz mutnu Savu nosili sa sobom, odnosili, unosili, iznosili, raznosili, nanosili, prenosili, uznosili, i sve se to miješalo u velikom, složenom kovitlacu svijeta. A onda je moja majka devet mjeseci nosila mene u svom skrivenom lončiću.

Priznajem, najlakše na svijetu je primijetiti da čovjek uvijek nešto nosi. Nema sekunde da nije tako. Pa i kad spavaš nosiš pidžamu. Nameće se trpna definicija da su ljudi bića koja nose. Prototip svakih drugih višenamjenskih nosila. Nije to loše, možda prije izazovno, zagonetno. Jedino je tužno da nosila tvrdoglavo nose svijetom često prevelike a bezvrijedne terete. Kao vreće pune olovni laži. Ali ima i onih koji nose nešto skupocjeno, poput bisera, samo što su prethodno prodali najdražu njivu.

Neka visoka nosila nose požutjele tajne, kao mrlje od urina na plahti, otežale uspomene. Onda po njima brže-bolje naslažu druge ljude. Ubrzo svi skupa padnu iz autobusa i sve se prospe kao krumpiri. Neka pak dežurna nosila, gdje god pođu popiti kavu i pročitati novine, nose pet kilograma pogrešnih poruka i svima ih dijele kao opomene. Nose kobasicu krivnje u utrobi. Komad špeka mržnje i osvete. U ušima i ustima mašinicu psovke.

Neka draga nosila pak ne znaju što nose, ali marljivo nose kao mravi. I ne znajući, u podzemnoj u Berlinu časna sestra raznosi golubovima mrve presuhog neba. Usamljene žene na vrućim plažama nose nevidljive bunde, drhte od studeni. Nevidljiva bunda nosi pljuvačku bivšega muškarca. Bivši muškarac nosi njezine zaostale nadimke.

Postoje ljudi koji tako jako nose miris bolnice, da im neka nosila u bolnice donose žareće naranče i male plave knjige kao zlatne kutije prve pomoći. A onda iza prozora počne padati miomirisna kiša po smetlištima ...

Ponekad, kad se umorim od kopanja gradskih kanala, naiđem iznenada na ugodna nosila, puna perja i spužve. I onda legnem na njih da me ona prenesu gdje god žele. U perju i spužvi se nježno bijeli njihov mir i boji mi kosu. U miru je rastopljeno bezuvjetno prihvaćanje i izdržljivost. Izdržljivost za labirinte i kanale.

Kada smo previše zamišljeni u žurbi gotovo zdrobimo rasklimana, slabija nosila puna prastarih, izmiješanih kostiju iz prošlosti svoje obitelji. Ta nosila škriputaju od boli i naslanjaju se na druge. U kostima su im zalijepljene vučje tajne koje se mogu oprati samo unikatnom krvlju janjeta. Prebrojimo sitniš, iscijedimo utjehu kao limun i ubrzo nestajemo iz njihove blizine koliko nas noge nose u letećim cipelama. Možda osjećamo da to naša krv bježi od njih jer nije dorusla.

I inače, išli oni u Bombay ili u općinu po papire, ljudi neprestano nose mnogo nježne krvi u tijelu. Ponekad je daju nekome. Ponekad je bacaju i mrze. Ponekad im se slijeva niz noge. S mrežom krvi u tijelu su se rodili, i o tajni krvi u njima niša ne znaju, niti na krv misle. A u krvi nose mnoge saveze i zrnca nataloženih riječi. Između ostalog, mrtve riječi unose otrov u lijepu krv, a žive unose elastin i radost. Žive riječi su te koje neka neznatna nosila odnose da rastu do nakraj svijeta.

KRALJICA

Kraljice su najrjeđa ženska bića. Najprije, svaka je samo jedna u zemlji nad kojom kraljuje. Jednostavna računica. Koliko žena stane na vrh, špicu velikog trokuta svoga naroda? Samo jedna jedina. Pa ipak je većina kraljica u povijesti svijeta imala mnogo nekraljevskih stvari koje je dijelila s običnim djevojkama. Na primjer, nasljedno i nejedinstveno ime kao Ana, Viktorija, Elizabeta, Ivana, Katarina. I pod teškim plišanim haljinama meko, ranjivo tijelo koje se s godinama sve više povija prema zemlji poput grana nekraljevske, tužne vrbe i stari.

Skraćeni katalog kvarenja i oronulosti:

Na trbuhu i po bedrima usječene brazde strija, pokvareni kutnjaci, perut na tjemenu, raskrvarene zanoktice, muškaračke dlačice iznad gornje usne i zimski herpes na usni. Menstrualna krv, dani golublje sivi, izmrljani po prozorskom oknu, bez blještavog nakita i krune, u studenom previsokom krevetu. Ili srkanje bljutave juhe iza nepodnošljive uzdrmanosti utrobe i boli za izgubljenom novorođenčadi. Neobjašnjive čežnje, teške slutnje, crna žuč i depresije. Kraljevska depresija nije uvijek kraljevskog oblika, one tek malko pocrnjele krune oko glave. Takva sjeta ujeda kao zmija u potiljak jednako kao i sve pučke depresije. Ni sve zmije koje gmižu po trbuhu ovog svijeta nisu kraljevske, postoji ih samo nekoliko, kraljevska kobra, kraljevski piton, kraljevska australska smeđa zmija, ostale su obične siktavice, ptičarke, taipani, poskoci i najgore od svih, crne mambe. A tek ta usta, ni kraljice ne izgovaraju uvijek uzvišene kraljevske riječi, znala je ostati grozna pustoš iza nekih kletvi koje nikada nisu smjele reći. Bilo je to kao da ih je izrekla baš uhvaćena crna mamba.

Ali barem je jedna kraljica na svijetu morala biti drukčija od svih. Barem kao statistički vrhunac. Ona jedna okrunjena glavica koja se rodila s pozlaćenim rebrom viška i malim nožnim prstima koje nadvisuju gracioznost puževe kućice. Ona ljepotica koju ne možeš zamisliti da sjedi na wc-u i stenje dok joj ne poiskaču žile na vratu. Ili da ima peludnu alergiju i paradentozu. Ili da se znoji. Dapače, ta kraljica i na najvećoj vrućini širi svoj posebni kraljevski miomiris. Istina, svaka žena na ovome svijetu širi jedinstveni i često lijep miris. Ali postoje žene koje *jesu* miris. Poput Coco Chanel. Ali, Coco Chanel nikako nije bila kraljica. Mislim da je samo taj sastojak nedostajao njezinom vječnom parfemu.

Ta je mirisna kraljica živjela davno, još u doba kralja Solomona, kad na svijetu nije nedostajalo gracioznih kraljica. Međutim, ova je kraljica bila toliko duboko u duši, crnoj kosi i na glatkoj koži kraljevskoga roda da već njezino ime nije bilo jednostavno kao u ostalih djevojaka. Zvala se jednostavno Kraljica, i to Kraljica od Sabe. Pa koju bi drugu kćerkicu tako sigurno roditelji nazvali Kraljicom od Sabe? I tko je uopće Saba? Možda majka, otac, ili muž? Iza riječi Saba se krije drevno bogato kraljevstvo, na žalost, nestalo u solnoj kiselini vremena. Možda zato što Kraljica nije dobila dostojnog nasljednika? Možda je ostarjela sama s licem crne Grete Garbo okružena zavidnicima i trovačima. Kako bilo, suvremena arheologija Sabu sa svojim kompjutorskim šestarima, lopatama i kanticama smješta na područje današnjeg Jemena. Slika za Dalijevu razglednicu: velebna se Saba bijeli sa svojim vitkim palačama na visokom suncu, a Kraljica nosi cijelu prijestolnicu kao slavljeničku tortu na glavi.

Svaka kraljica na svijetu osim slave ima i bajoslovnog blaga, čudesnih riznica kakve nitko iz puka nema. I kamo god pođe dio zaključanog blaga nosi sa sobom, u srcu. Ali samo rijetke kraljice nose riznice neobičnih pitanja, teško rješivih zagonetki. Mnogo teže od onih zagonetki:

Reci joj ime i nestat će. Što je to? Leti a nema krila, plače a nema očiju. Što je to?

Vjerojatno kad se u zoru sjetila najzačkuljastije zagonetke, Kraljica od Sabe je sa svojim blagom odlučila posjetiti što prije Solomona o čijoj je mudrosti i bogatstvu čula mnoge uzbuđene glasove. Bilo je naširoko poznato da je taj karizmatični kralj smislio čak tri tisuće mudrih izreka, i sročio tisuću i pet potresnih pjesama. A tisuću i peta je bila ona najpoznatija, *Pjesma nad pjesmama*. Kralj se odlično razumio i u arhitekturu, u umjetnost, u medicinu, u botaniku – od karakteristika libanonskog cedra do izopa što klija na zidu; raspravljao je o životinjama, o pticama, gmazovima i ribama. Iz svih su naroda dolazile naćuljene uši da čuju njegovu nadnaravnu mudrost. Zato je Kraljica sa svojim savjetnicima mjesecima pomno pripremala raskošne darove. Ali što je to kraljica od Sabe mogla donijeti najbogatijem kralju na svijetu? Piše da u sveti grad Jeruzalem nije doputovala sama, došla je s golemom pratnjom natovarenom nebrojenim zlatom i dragim kamenjem. Vjerojatno su posvuda skakali paunovi i majmuni. A bile su tu i deve koje su nosile njezine mirise. Dakle, donijela mu je nešto opojno što on nema, svoj posebni miris sandalovine...

Razgledavši pomno sav dvor u pratnji kralja zadivljena je sjela u bjelokosnu ležaljku. Šutke ga je promatrala. Kod ovog je kralja u svom toj otmjenosti, sjaju i blagu bilo nešto drukčije. Naposljetku je zaustila, ali umjesto da ga okameni najtežim zagonetkama poput Sfinge, dogodilo se nešto neočekivano. U knjizi Kraljeva piše da je razgovarala je s njim o svemu što joj je ležalo na srcu. O svemu! Ispružena na luksuznoj ležaljci, Kraljica od Sabe povjerila se Solomonu kao pioniru psihoterapije. Ma tko li joj se samo drznuo slomiti srce? Možda neki nestalni vojnik ili plemić odmetnik. To je ostalo samo Solomonovom tajnom. Možemo samo nagađati jesu li nakon njezine intimne ispovijesti otišli u perivoj i popričali o vanjskoj trgovini, o teškom položaju žene i majke, o potresima, o neproničnoj mudrosti Solomonova Boga, o političkim teškoćama u Sabi, epidemijama koje prijete? Što ako su većinu vremena pričali zapravo o izmetu? Kraljica je zasigurno znala mnogo o draguljima i parfemima, ali kralj je morao znati o čudnoj ljekovitosti izmeta i mokraće. Poznato je da su u medicini dobro potkovani i ekscentrični Hebreji izmet i mokraću ponekad koristili u profilaksi. Na sreću, Solomon tu sirovinu nije morao spremati Kraljici kao uzdarje.

Ne znamo ni kojim se točno riječima božanske mudrosti Solomon iskazao kao preteča psihoterapije. Ali ostalo je zapisano da je Kraljica od Sabe bila toliko zadovoljna susretom da „dade tada kralju stotinu i dvadeset zlatnih talenata, mnogo miomirisa i dragulja.“ A posebno je zanimljiva razočarana tvrdnja biblijskog pisca:

„Nikad više nije bilo takvih miomirisa kakve je kraljica od Sabe dala kralju Salomonu.“

SPARINA

Minuše ovogodišnje ubojite sparine. Napokon je sa sjevera snažno zapuhao osvježavajući vjetar kroz moju kuću, tijelo, misli. Čitam i pišem opet vani pod suncobranom na terasi, zbrajam štetu nakon svega. S koliko sam se bliskih ljudi posvađala u tih pet sparnih dana? Upisujem obeshrabrujuće podatke u debelu bilježnicu. A kolike sam tek zanemarila, isključila iz tijeka svoga dana kako bi sebično sačuvala još koji atom snage više za svoja sanjarenja. Sad kad je zahladilo zabavlja me razmišljanje o sparini kao nekoj nezgodnoj osobi, strancu.

Nesumnjivo, sparina je čudna pridošlica s nekoliko što mladih, što starijih leševa ostavljenih iza sebe po cestama kad, obično krajem srpnja, napusti grad s pištoljima na vruću paru. Kao i žestoki, razorni vjetrovi, i sparina navali u grad gonjena bičem nečeg beskorisnog i tupog u sebi. Tjerana je nekom bezumnom potrebom kao ošamućena kuja, nekom rastućom rupom, zapravo žudnjom. Otrovnom žudnjom ekvivalentnom jačini straha od smrti bar tisuću sedamsto boležljivih ljudi na okupu. Čini mi se da je ovogodišnja sparina bila gladnija i teža od klasične Šenoine kuge.

Nije to ništa neobično, obično krajem srpnja sparina prijeđe sa svojim zlokobnim teretom ilegalno preko svake granice izdržljivosti. Zamišljam je kao staru a djetinjastu udovicu koja na početku svog puta bezuba usta natrpava starim karamelama, ali već se na gradskim vratima hvata za obraze od oštire boli, uzalud noktima čupa komadiće bombona zalijepljene za pokvarene kutnjake i bjesni, guši se, trči ulicama. Taj se osvetnički bijes počinje iz nje pod velikim tlakom isparavati, puniti eter, atmosferu i već izdaleka možeš namirisati njezin loš parfem *Summer Poison* pomiješan sa znojem. Ne pomaže ni čepljenje nosa ni ventilator.

Ako ne poznaje dobro informacije i kartu grada-žrtve, trebaju joj duga dva dana da po usijanim terasama kafića rasproda svoj crni kovčeg s lažnim kockama leda. Ljudi se opuste, ispruže, pa se pregriju. Ima i povraćanja. A ona pobjegne, ode tiho stenjati s lepezom od ljudske kože pod krošnje zaraslih vrtova u predgrađima.

Neki kažu da ispod tog nečeg ravničarskog, mađarskog na sebi, sparina krije u svojoj izgaženoj utrobi neko sitno ludilo kao virus. Mora ga se otarasiti, zaraziti druge prije nego odtumara dalje ili jednostavno i sama umre od njega. A onda njezinu prhku lešinu raznese jak vjetar. Koga god sparina poljubi svojim ustajalim usnicama taj se zarazi kratkotrajnim

ludilom. Ljudi se u užasu žale s prozora: Kako je vruće i sparno! Tko to živ može podnijeti? Vrijeme sparine je doba pustinjских kušnji za vjernike i očajničkih zaziva s križa.

Dokazano je na nekim kućnim sveučilištima da žene sparinu podnose nešto bolje od muškaraca. Možda zato što je sparina ipak, uvjetno rečeno, biće ženskoga roda. Većina muškaraca nakon dan dva nepodnošljive vrućine poprimi izgled Dalijevih satova. I onda se počnu nekontrolirano navijati, a žene tek nekontrolirano prejedati voćnim salatama i sladoledom.

Neizbježna je i u većine ljudi pojačana sebičnost, neobuzdana lijenost. Kod mnogih se poslovnih ljudi svake dvije minute smiješno pokaže dječja škrtost, osobito u starije gospode s dugim sivim rukavima i dugim unutarnjim džepovima i usred ljeta. Kad sparina zapjeva svoju strašnu pjesmu, u gradu-žrtvi sav zrak ispuni nešto kao zuj velikog osakaćenog kukca. Od tog se ne-zvuka gradski krovovi i balkoni odljepljuju s fasada i vise kao labava dugmad. Taj zuj sparine neopazice ogлуšuje ljude na vapaje onih bližnjih koji su na bilo koji način zaglavili pod oborenim suncem. Na sve one debelo obučene starice glavom duboko u kontejnerima i bezruke dječake naslonjene na zid, poput slike bez čavlića. Okrutnost doseže vrhunac u podne, ili zvizdan. Gađajući ih vrućim kuhanim krumpirima, posvuda majke dozivaju ukućane s praga: Smjesta dođite jesti! A djeca teturaju prašinom i razbijaju koljena kao krhke čaše mrzle koka kole. I nad katedralom i nad bezličnim kockama novogradnje peče se sunce u žestoku žutu rakiju. I tako sve vrije i cvrči do sumraka. Svi sablasno teturaju i pogađaju kad će sparina proći.

U tvornicama i trgovinama kiseli crv sparine rastače sve metalne i lakirane površine u sitne ljepljive mjehuriće koji zapinju muškarcima u nosnicama i grlu, a najgore je kad se zavuku u tanku cijev srca. Inkubacija traje do dolaska kući na prekasni ručak. Onda počnu frcati na sve strane strelice otrovnih psovki, urlika, kletvi, ucjena i prijetnji, polete i tanjuri, tzv. leteći tanjuri. Nekima jezici čak prokrvare od psovki, bijeli zidovi hodnika i kuhinje zamrljaju se kao od nabacane pečena pileća jetra. Iz tih se masnih mrlja legu sive, trome muhe i oblijeću hranu na stolu.

Dakle, bez obzira na spol, ljudi ne podnose vrućinu. Jer ih rastače i izobličuje. Mrze je jednako kao i ona njih.

Na žalost, nisu rijetki vizionari koji u sparini lako izgube životne ciljeve i vjeru, izume, lijepa sjećanja, obiteljska stabla i osobne dokumente. Neka grla izgube svoj slavujski glas i ne mogu natpjevavati ptice. Ljudi ne mogu ni pomišljati na ljubav, na šaputanja i duboke poglede, i uopće, nitko više ne razgovara ni ne čita o pravoj romansi. Zbilja, malo ih je koji se hlade *Pjesmom nad pjesmama* kad je sparno. Tu i tamo ćeš vidjeti nekoga u mantilu kako mazohistički čita sparni detektivski roman, kao onaj zagrebački *Mirna ulica, drvored*... Kad je sparno nitko se ni javno ni tajno ne zaručuje. Nitko ne telefonira i ništa ne obećava kad je sparno. Nitko čak ne priča o ratu i Daytonu. Odjednom malo se tko među momcima sjeća što je ono bilo domoljubno navijanje i razvijena zastava na vjetru kad je sparno.

Kuće i kanali smrde. Nitko se ne trudi ni skloniti lešine miševa i izvrnutih kukaca po podovima kad je sparno. Nitko ne skida sa zidova stare slike s kontinentalnim pejzažima i stavlja morske. Nitko ne ide iza ugla kod frizera, nitko ne jede kolače i kruh, a poslije čak ne primjećuje likovno uzbudljivu plijesan kod smeđe kore. Nitko se ne seli ni ne putuje. Nitko ne uči strane jezike i ne cijepa drva. Neki skloniji kocki i hazardu obučeni samo u kupaće gaćice otrče posuditi kod prvog susjeda novac i spiskaju sve na deset ventilatora i tri najskuplja klima uređaja, a sutra dobiju upalu desne strane lica. Drugi pak preozbiljnih očiju s malim bočicama odlaze u jeftine hotele u posebne psihodelične sobe čekajući na krevetu blagu smrt u obliku barokne slike s dva debela smrznuta djeteta na zlatnim oblačcima. Ali smrt se ne poslužuje, kao ni zimska sibirski juha, dolje u restoranu.

Teško je u mašti čuti osvježavajuće pištanje lokomotive transsibirske željeznice, haskije. Ni krivi ni dužni, zaraženi ljudi po dnevnim sobama postaju zombi-mušterije nečeg praznog, raskuhanog i previše opuštenog. Odjednom intelektualci pristaju na bijedu i kič pa gledaju u televizor kao tele u šarena vrata jer ne mogu mućnuti prekuhanom glavom. Orošeno čelo mlade pjesnikinje koja si uvijek nešto čudesno želi priuštiti kaže: – *Cijeli dan ništa ne možeš osjetiti osim umjetnog vjetra od kojeg te zaboli glava.*

Kao sićušna oaza, taj umjetni vjetar je klima koja puše u tramvajima i pred očima razblaženim povjetarcem nižu se gradski prizori, promiču plavičaste fontane i usamljene znamenitosti. Kad sparina obilazi gradske spomenike, omamljeni golubovi slijeću na novčanike i krađu turistima novac za vodu.

Za turiste bi bilo najbolje da čekaju da nestane sparina. Ali revni turisti bi htjeli bolje upoznati grad, što ne mogu sve dok je toliko pust i usijan. Nema ni prebijenog psa ni mačke na vidiku. Finski turisti su u grad donijeli svaki svoje dvije ledene ruke, ali previše se dive svemu i time zagrijavaju atmosferu, pa to ne pomaže. Grad u rano jutro nije tolika pustoš jer se i ljeti na posao mora ići, ali radnici bar paze da među sobom čuvaju razmak od pet koraka. Ali kad ti rani mravi odu na posao, grad ostaje nekako duboko pust, nigdje nikoga na cesti. U doba sparine ne daje se otkaz, ali se ne traži ni posao. Tražiti posao? Tko je živ vidio na vrhuncu ljeta tražiti posao... Ipak, gledano iz turističkog aviona na području cijelog velegrada mogla se i na najvećoj vrućini uočiti jedna tamna prilika. Bio je to visok, suhonjav muškarac u posuđenoj uniformi koji je stupao u čizmama kroz gradski centar izvikujući:

- Koja vraška sparina! Tomu se zlu mora stati na kraj! Naši uzorni građani postanu glupi i opasni, kao bijesni psi. Postaju opasnost na cesti, opasnost u sobama, opasnost u krčmama, opasnost u krevetu, opasnost na nebu i na zemlji. Treba hitno istjerati sparinu iz grada! Van!

Sasvim je očito, suhonjavi je novi gradski šerif, iako još nosi izgužvani crveni OGLASNIK pod miškom. Ali ne zadugo. U crvenom OGLASNIKU na prvoj stranici lijepo piše:

PONUĐA NEZAPOSLENIMA: Kada sparina dođe u grad treba nam novi šerif, neiskvaren, sposoban biti uvijek na dužnosti. Valja proglasiti opću opasnost sa sirenama koje sviraju nešto zimogrozno. Tzv. Sparni šerif mora biti mudar i iskusan čovjek sa najmanje 20 godina radnoga staža u hladnjači neke prigradske prehrambene industrije. Najbolje je da bude osamljen muškarac bez kućeta i maćeta, ukratko, treba nam gnjevni heroj, sam protiv svih. Znanje stranih jezika nije potrebno.

Budući gradski šerif široko korača asfaltom prema zgradi nadležnog ureda, u rukama osim OGLASNIKA nosi crveni fascikl sa svim potrebnim dokumentima. U molbi piše da je radio dugo u tvornici Ledo, pa bio tri mjeseca na ratištu, ranjen u nadlakticu, sam, žena ga ostavila... Na pustoj ulici šerif posljednji put izvikuje kratak tekst o gradskoj sparini i brojnim opasnostima. Vježba. On je jedini građanin kojem sad sparina treba više od hladovine! Samo će još prije ulaska u zgradu pobjedonosno zafučkati stari hit Tine Turner. Ali... Kad je bio na samo desetak metara od masivnih vrata zgrade, iznenada sa Sljemena

puhne jak, oštar vjetar s oblacima koji je tjerao ispred sebe sparinu i zbunio našeg šerifa. Još jednom zapuše svom snagom i kao da je od olova, crveni fascikl pade na asfalt i bijeli se papiri rasuše po tlu. Odozgo kroz prozorčice turističkog aviona moglo se vidjeti kako šerif stoji i nijemo gleda kako ih vjetar podiže u plave visine, kao golubove. Kažu da je i zgužvane listove OGLASNIKA hladni vjetar raznosio još dugo, odnosio daleko, sve do južnih mora.

POPRAVAK

Riječ *popravak* mi miriše na jezerce klora i na razrjeđivač. Osobito rano ujutro i kad se izgovori u nekoj prostoriji posve bijelih zidova s redom bijelih pločica. Riječ odzvoni radnim prostorom kao kad metalna kliješta padnu na keramičke pločice. Ili pak tupo kao noćno zatvaranje vrata ustanove za popravak mladih. Ako zažmiriš, možeš vidjeti da popravak ima veze i s otpetljavanjem zamršenih i presječenih plavih i crvenih žica vremena. Kako samo spretno dođu te duguljaste ruke popravljача i stave neku netom popravljenu stvar na njezino ispražnjeno mjesto! Ruke zapale, išćupaju, uklone ono pokvareno, suvišno. To zaboli na tren, najviše dva, i onda sve prođe.

Mnogo toga na svijetu je popravljiva tijela, imena, duše, strukture, čak i prošlosti. Ali mnogo toga i nije. Možeš li popraviti ono što je tvoj djed radio u davnom ratu? Ili kockarske sklonosti prapradjeda? Ponekad je iznimno teško popraviti izrečene riječi, izvaditi ih kao i slijepi metak iz slezene. Ljudi se na svijetu mogu dijeliti po vještini popravljanja.

Što ja znam popraviti? Znam popraviti loš bešamel umak, jednostavniju frizuru i naheren tekst priče ili pjesme. Ali ne znam popravljati tehničke aparate kao moja sestra ili slavinu koja curi kao moj ujak, otac, dečko. I popravljati raspoloženje, to volim, kada su dani sivi kao ovaj i kad se vozim bez dobre knjige u torbi tramvajem prema Ljubljani. Kod velikoga raskrižja na jumbo plakatu za novi auto kosila su se pitanja:

Mogu li automobili biti sretni? Osjećati odanost, tugu, zavist ili mržnju?

Ekstazu pri akceleraciji?

Sve ovisi o vama! Novi f...

Stojeći na semaforu i još uvijek buljeći u reklamu za automobil koji osjeća, sjetila sam se starog kultnog filma *Christine* prema romanu Stephena Kinga o autu ubojici. A odmah nakon njega i starog Marininog auta, samo što on nije bio baš ubojica. On je bio tek poklon.

Za svoju diplomu profesorice biologije ja sam od roditelja dobila skromni bon za mobitel. Moja prijateljica Marina je za diplomu diplomirane ekonomistice dobila pravi auto, kao neku metalnu tortu s prednjim svjećicama. Ali dobro, i ja sam od njezina diplomskog poklona

imala koristi, od tada smo se često besciljno vozikale svijetom u tom starom crvenom golfu. I ne samo besciljno, u to sam doba živjela daleko na rubu grada i Marina me znala odbaciti na moj prvi posao u centru. Kao onaj vizualni paralelizam s vlasnicima i psima, auto me pomalo podsjećao na nju, nekako hirovit i ozbiljno smiješan. I lako se vezivao za ljude. Jednom mi je rekla da nikada nije sreća takav auto s onim faktorom x. Znala sam na što misli, ni ja nikada nisam vidjela takav rabljeni auto, kao da mu je lim pun začina i mirisa starih avantura, nekako ljudski živ. A opet preteško i crveno mrtav, nekog dubokog crvenila, kao rakijom razrijeđena krv. Ali dobro je vozio, zapravo prašio. U oštrim zavojima je bio jeguljasto gibak, a kad bi se uspinjao strminama bio je neprirodno lak, podsjećao je na vatrena Ilijina kola. Unatoč svoj toj lepršavosti, bio je olovno tvrd, škripav i ukočen kao svadljiva usidjelica. Ipak sve to ne bi bilo ni spomena vrijedno da se on nije neobično često kvario. Kvario se kao da se kvari iz inata, a vješto je izbjegavao popravke, odgađao, bježao. Automehaničari bi nakon pregleda rekli da je sve u redu... A nije bilo. Marina ga je iznervirano znala pitati zašto ne voli popravke, a on bi šutio i nastavio voziti uz tuberkulozne zvukove koji su strugali negdje odozdo. Marina bi onda glasno navila radio.

Imao je svoj ritam. Noću bi najčešće lutao gluhim ulicama s umornom ali zanesenom Marinom za volanom, kao da patrolira. Kao i mnoge noćne ptice, Marina ne bi mogla zaspati bez noćne vožnje i cigarete. Danju bi njezin autić privlačile daleke nepoznate šume i mračni prigradski labirinti, baš kao da je bježao od svjetla. I pritom bi se kao prase volio zablatiti do krova. Čudno, i kad bi ga vlasnica temeljito oprala, ostajao bi nekako vječito neugledan, prljav, izgreban. A ipak su se i najfiniji automobili okretali za njim na cesti, gubili smjer, glavu, snagu. Poznanici su je znali pitati s nečim svečanim u glasu:

- Marina, odakle ti ovaj auto? Ma odakle ti ovaj slatki, slatki auto? Znaš li tko je bio prijašnji vlasnik?

A onda je naposljetku saznala da su ga roditelji kupili od mladića u kolicima koji ga je bio kupio od obitelji nekog poginulog afganistanskog pustolova. Rekla je, nema veze, u tome ne vidim ništa važno. Tko zna koliko je on vlasnika promijenio ...

Možda je zbog toga bilo nečeg kameleonskog u njemu, mijenjao bi izgled sezonski. Na ljetnom je suncu ostavljao potresan dojam sitnosti, kao da mu je karoserija od limenih planktona. Sitna bi vozačica u njemu izgledala kao nabujala Alica u premaloj kući. Zimi je bio golemo tijelo, nabujala crvena silueta na samozatajnoj bjelini. Metalni, kubistički spomenik otvorenom životu.

I imao je posebnu strast. Jako je volio voziti ljude, što više, to bolje, ali ne znam je li volio ljude. Osobito krhke kao što sam ja, mlada profesorica koja voli šetnje i pjesme američkih pjesnikinja. Gledajući ga na parkingu, više je ostavljao dojam ovisnosti o primanju ljubavi, čak kupovanju, nego o davanju. Ipak, jednog se olujnog poslijepodneva na pješačkom prijelazu zaustavio tik kraj mene i spasio me od iznenadne ledene kiše. Bacila sam se mokra na suvozačko sjedalo i odmah osjetila struju toplinu na prsima koju nikada neću zaboraviti. Ali već je za deset minuta zasmrdio na stare cipele bivših vlasnika i benzin proličen prije tri godine, na što bi vozačica veselo napominjala da se poklonjenom konju ne gleda u zube. Čudno, automobili jesu nekakvi konji, ali obično nemaju zube. Nemaju ni one tamne vlažne oči konja. Pa ipak sam osjećala da je ovaj golf volio kesiti te svoje tajne zube, samo ih nije kesio svakome. Znalo je biti opasnih situacija, jedva izbjegnutih sudara i mirisa paleža.

Nekako sam skupila nešto novca s raznih strana i odlučila sam kupiti svoj auto, i to neki bez kvarova, rana i prošlosti. Nov novcat. Ne sjedati više u Marinin crveni golf dok se temeljito ne popravi. Rekla sam joj to jednom u autu.

A onda me uskoro, jednog sunčanog utorka poslije napornog posla taj crveni golf udario na pješačkom prijelazu. Iz čista mira. Užasnuta Marina je plakala, rekla je da me valjda nije vidjela. Zapravo nije zgazio toliko mene koliko moju kratku sjenu. Limom me tek okrznuo o bedro, zaradila sam veliku modricu koja se uskoro zacrnila. Kako je to moguće, Marina je poslije rekla, pa nije on nikakva *Christine*. Nije, nije, složila sam se, tek neobičan poklon. Nije više sjedala u njega, oprala ga je i uskoro ga prodala za sitne novce na Jakuševcu.

Gledale smo ga šutke i dugo. Na onom je prašnom ciganskom suncu, među stotinama takvih, izgledao bespomoćno, pobijedeno. Činilo mi se da on nas gleda tužnim očima umirućeg konja. Sunce je sve jače tuklo, požurile smo prema taksijima, pa nismo ni vidjele da je kupac, čovječuljak s niskom umjetnih zubiju napisao velikim slovima na haubu golfa –
NEPOPRAVLJIV.

SRCE NA PLOČNIKU

Čini mi se da ga smjesta moram dotaći. Negdje na svijetu ima to srce koje nije veće od dječjeg zuba, ali je toplo kao najtoplija peć. Želim dobro ispeći prste na tom srcu, da mogu bolje pisati pjesme. Kamo da pođem? Htjela bi se već mjesecima skloniti na neko toplo, vrelo mjesto na svijetu. Otputovati daleko od dobro zakovane sjene. Ne, pobjeći na Brač, Karibe ili na otoke kraljice Charlotte sada nikako ne mogu. Kao i mnogi drugi, nosim okovan građanski remen od sedam bučnih limenih satova. Ali pomisao na ljetno sunce, makar veličine zrna kukuruza na dlanu, jako veseli. Kalendarski je otkucao kraj svibnja ali kamo god da pođem, hladno mi je kao u svakoj sudnici. Stalno drhturim negdje tanko pod kožom gdje je sve metalnozeleno ispod nule. Ovoga svibnja 2010. pada čudna kiša na naš grad kao da s neba padaju bezbrojne škarice za nokte. Kao i uvijek gradom hodaš za sitnim obavezama i boriš se šutke protiv sitne smrti.

Kod kuće se ne skidam, u zimskom kaputu sjedim, stojim, jedem, spavam, pišem i pitam neke nemoćne vatrogasce gdje je ove godine sunce? Tko je odgovoran? Rascvalo drveće je prešiljasto bez sunca i klupe su stalno mokre. Trule u samoći. Znamo da sunce oduvijek radi protiv ideje pogrešno zelenog u zelenim šljivama, sunce sve pretvara u zrelo crveno, crveno kao dovršenje, sunce voli toplu boju krvi. Gusta krv kupine, višnje, trešnje, maline. I to sunce nekako fizički slič Bogu. Fizički slič pravoj ljubavi. A Bog kaže da je u krvi živih bića duša, dakle srce pumpa u meso dušu! U ritmu tanga zavezuje i razvezuje svakojake želje i ljubav. A sve jako na svijetu je crveno, nikako ovako sleđeno sivo. Moje je srce sad u ledenoj staklenci.

Jučer su mi se u tramvaju od te pomisli oči izdajnički zamaglile, ali kišobran je u posljednji tren metalnim vrškom te crne munje misli stjerao duboko u zemlju. Na stolici preko puta mene sjedio je muškarac u lakiranim smeđim cipelama i lakiranim smeđim očima. Promatrao je moje vlažne oči i lice kao mozaičku televizijsku emisiju. Nije trepnuo, je li disao, snimao? Izašla sam napolje malo razderanog lica. Nema veze, drag prijatelj mi ga je kod kuće odmah zašio.

Nedavno smo žarko molili, više nas, ali je pregorjela neka žarulja gore visoko i duša grada je ovih dana tamna. Tamna toliko da se mnogi međusobno ne možemo vidjeti i uspraviti. Počeli smo čak i pljeskati na pogrešnim mjestima, kao i ona neznatiželjna većina u tamnim dvoranama s teškim zastorima. Bože, hladno, hladno mi je do kosti, kao da je odjednom

prekasno za spas tijela. I nitko se na to ne obazire! Valjda anđeli vide da se pod mojom kožom taloži moker snijeg i da neprestano gacam u promoćenim cipelama. I da mi je u srcu nezapaljeno granje žarkih ideja. Želim se i moram negdje pametno skloniti i zapaliti visoku vatru od sto srca do neba, možda baš iza ovog sitnog muškarca koji pothodnikom nosi buket crvenih ruža jureći na sastanak s crvenim usnicama nateklom od njezina srca. Možda se ona zove Maja? Njegovo je srce kao voćna rođendanska torta samo za nju, Maju.

I ovoga svibnja na svim glavnim gradskim ulicama udovi gradskih ljudi se gibaju. Obavljaju, potpisuju i točno uplaćuju. I nebo se službeno giba. Ali puni ogrebotina visoki se prozori u ulicama zatvaraju i sve izgleda kao da su srca ljudi paralizirana, nepomična. Pa dokle tako?

Silno je hladno usred službenog proljeća u kojem moram ujutro piti vrući kakao dok mi ispod jezika zaostaju transsibirske muhe. Gutam svašta bezvrijedno slatko, jer se ne mogu sjetiti kojeg su okusa pečene crvene jabuke sa šećerom, koliko su ono pečene jabuke sočne i tople. Maštam o zlatnom šerbetu sunca među prstima...

Onda nad papirom mislim na urođenu studen zrcala i svijeta. Zašto ne bih rekla pjesnički na šalteru službenici:

„Kuckanjem prstiju po zrcalu ne možeš istjerati njegovu urođenu studen. Kao ni iz svijeta. Svijet se bavi svojim zanatom, u velikoj hladnjači kuje visoke krune straha. Vrišti marseljezu u falsetu, psssst! glas mu je sirenski siktav.“

Ipak, znam da će uskoro postati opet toplo u gradu, klupe će se osušiti. Samo treba žarče moliti s cvijetkom u kosi. Inače, uvijek kad lijepo zatopli i zažuti bude ovako:

Šećem gradom u sandalama i nailazim posvuda na makete srca. Neznatne i smiješne, neugledne. Čak mi ih i noćna svjetla uličnih lampi stavljaju pod svoje povećalo. Budu to omanje crne mrlje benzina ili ulja oblikovane u srce. Ili bijela izmučena žvaka na asfaltu oblikovana u srce, komadić cigaretnog papira svijen u srce. Od jutra u gradu zasniježi svakojakim srculjcima. Pljušte ljudima po sunčanim naočalama, po obrazima i padaju na pločnike, bilo da ih vidimo, bilo da ne vidimo. Idem na poštu, topli vjetar mi udara ta mala srca u lice, i ja se ne branim dlanom. Moje srce oživljava. Šapnem Bogu: Bog me voli. On mi šapne: Dorta me voli. Nasmiješim se i moje usne budu svileni marama koju sam napokon dobro namjestila.

Naravno, kad zatopli opet putujem u daleke krajeve i srce mi se uzlupa. Putujem kad oko bokova više nema remena s limenim gradskim satovima. Ostalo je samo sunce koje crta vodenasto tijelo sjene na tlu. Na zapečenom željezničkom kolodvoru kratko stojim ispred svoje sjene kao ispred nakošenih vrata. Moja sjena ne odražava ni što sam danas obukla, ni što sam rekla maloprije. Pod ljetnom haljinom srce mi ushićeno kuca. Srce lupa na ta vrata. A sjena se otvara modro prazna i izduljena, baš kao taj daleki put ispred mene.

BACANJE PLANINA

Evo, pogledaj planine. A onda ih baci.

Ima svakojakih planina, istina. Ali gotovo svaka planina se najela istoga sivog, tvrdoga kruha. Asketski. Kao da je jela samo krušno trunje što bi ostalo poslije vrabaca. Zato su planinski grebeni ponekad obrubljeni zelenkastom plijesni i iznenada se u gudure i na putove rune oštre, smrtonosne mrvice.

Daleko na horizontu prva sura planina je narasla bezbroj puta viša od uspravljenog čovjeka. Baš kao da je planinu u nesanici napravio neki jako zabrinuti čovjek. Siromašan. Njegove su se oči našiljile i narasle u strahu. Gotovo kao da je planina njegovo skamenjeno poludjelo oko.

Zamišljam kako se strmoglava planina zgrčeno, koncentrirano trudi iznutra penjati sama po sebi. Svakoga jutra. Kad se popne, odozgo gleda na ledene poplave u dolinama i suze, cijele kataloge ljudskih suza. Ne razumije, kako suze. A ljudske suze mirišu na petrolej, namočeno željezo i dno potonulih brodova. Planina udiše planinski zrak pa ne osjeća žestoki miris suza.

Ludi bi se penjali i rukama i nogama na planine, ali ih ne bi bacali u mora. Kako mora? Kao da smo zaboravili na učinkovitu matematičku metodu preklapanja podskupa ognjene riječi i podskupa vjetra vjere. Iz straha, planine se drže čvrsto tla kao pijavice. To je zato da bi ih svi živi odozdo vidjeli kao najvažniji zid na svijetu, početak i kraj zemlje i neba. A ljudi bi se penjali i zubima samo da bi s vrha vidjeli što je u nekoj zlatnoj dolini iza zida. Prostire li se tamo kakav stakleni grad s tirkiznom fontanom što vodu baca do oblaka?

Ljudi sa svojim kratkometnim očima, ljudi sa svojim lomnim svrdlima kažu, ja sam krhkost, poderivost. Ali zar ne bi bilo lakše da to oporo tijelo nemogućeg jednostavno sportski bace na dno mora? I planine bi se spasile, namočile svoj sivi kruh. Osvijetlile se iznutra i utoplile.

Iako većinom ne peče na dodir, sura planina nema za naša sanjarska tijela nježnosti. Tuče ih vjetrovima i mrazom, gluhonijemošću. Ne urezuje u sebe šareni plan staza, niti nam prilagođava vremensku prognozu. Ne pripravlja topli čaj i ne organizira telefonsku vezu. Ne organizira sreću i dug život. Zapravo, planina nema nikakva vidljiva odnosa prema ljudima, ali ljudi imaju prema okomici planine. Oduvijek.

Mudri Kant nije rekao da je veličina planine u malom oku promatrača, a sudbina te planine u otvorenim ustima. A mogao je, da je manje razmišljao. Ni Georg Trakl nije rekao da otvoriš usta kao spilju vjere i probaš rad jeke. Možda je H.C. Andersen zapisao na neku mokru salvetu: Prijatelju, planini nasred tvoga puta pomozi da se baci u sjeverno, grenlandsko, crno, labradorsko, karipsko, egejsko, tirensko, južno kinesko more i ona će poletjeti kao kamena mala sirena. A ti ćeš vidjeti svoje nebo i zemlju.

Bacali su ljudi planine. I mali i veliki. Ali tko je od ljudi najviše planina pobacao u more?

Pisano je u knjigama neki dobri Isus iz Nazareta. Tko zna koliko je teških planina taj mršavi Isus pobacao u more. Što se dogodilo s njima? Ne možemo znati pouzdano, ali su se vjerojatno razdrobile u hitre ribe koje je s male lađe ulovio Petar.

Pogledaj u planinu. A onda je baci kao brod u boci.

Neki se dragi ljudi snužde na to i kažu da je znanstveno dokazano da su planine neoborive, da su nepokretne, kao i jako stari ljudi. (Ali čak je i Tibetansko visočje pokretno.)

Neki se vežu za samu stravu planine, pa podižu zakrvavljenim rukama kuće i grobove odmah u podnožjima. Smrknuti i zgrbljeni vješaju obiteljske fotografije po stijenama i za sve nesreće, alkoholizam i ludilo krive planine. Kad grane sunce vječito su alergični i prehladeni. Ukočenim tijelima ponavljaju iste, uske radnje godinama, kad govore s usta im se odlamaju isti tanki prutići riječi. Čašice zglobova pune su im mrtvog šljunka. A naborana, zasječena lica sve više nalikuju na neosvojive planinske grebene. U planinskim spiljama ljudi slikaju nerješive probleme s dugim rogovima.

Tko živi u nepremostivim planinama?

Kažu da u nepremostivim planinama stanuje naša grubost kao divovski supovi. Takve su planine posebno oštre. Sve ptice koje se na njihovim vrhovima gnijezde mirišu na geološku smrt. One probadaju zalazeće sunce.

I imaju još stotine neugodnih osobina. Zajedno s kolebljivim ljudima, niz nepremostive planine se kotrljaju skorene sive riječi o nemoći, jer kroz njih ne propuhuje živi vjetar. Svjetska organizacija za bacanje planina naziva ih spomenicima tuge nulte kategorije. Lakomislenima su sposobne zadavati deseterostruki i stostruki očaj. Za one koji su žedni ljubavi, u njihovih pukotinama nema zdrave tekućine.

Statistike kažu da je na svijetu ostalo nepobacano u more najviše baš nepremostivih planina. Ne bi li ih nadmudrili, mnogi se motaju oko njih kao pijani noćni leptiri. Međutim, ako ih želiš obići one se još debljaju, stijenje im se množi kao krakovi.

O takvima kažu neki bivši planinari: ona je divlja, ne možeš je obići. Moraš je u more baciti.

SIJEČANJ

Rođendan mi je. Osamnaesti siječnja. Naravno, nitko mi nije čestitao, osim tajnice mog izdavača. Čestitka u bijeloj kuverti stigla je dva dana prije na moju novu adresu *Siječanska ulica 119, 10 000 Zagreb*. Poslije kratke šetnje poklonio sam suhonjavoj djevojčici s drugog kata vrećicu zelenih bombona. Ništa posebno, mentol, pepermint, uglavnom nekakvi bomboni s okusom zime. Stajao sam na hodniku iako je neizdržljivo vonjalo na kiseli kupus sve dok nije naišla. Kako sam i očekivao, djevojčica je veselo zgrabila bombone, iako se ništa ne uzima od stranaca. A ja sam stranac kako god okreneš, da straniji ne mogu biti. Možda najviše zato što nisam imao djece. Točnije, nisam ih ni mogao imati, ali to sad nije važno. Pogladio sam je po kratkoj kestenjastoj kosi, malena me pritom nije pogledala jer možda više i ne postojim. Ni ja ni moje golublje sive oči kojima je gledam. Toliko sam star i sitan da se već bližim granici nepostojećega. S te sam tanke granice mogao samo nemoćno gledati kako djevojčica trči uz stube i nestaje iza vrata svog stana. Začuo se promukao glas iznutra:

- Mirta, jesi li napisala domaću zadaću iz prirode?

Djeca znaju biti okrutna i previše prirodna. Ta me djevojčica bez hvala i pozdrava ostavila samog na hodniku s mojom stranošću i odbojnošću starca, zlokobnog udovca. A što ako ja umrem baš danas? Tko će to znati? Neće slutiti čak ni radijska spikerica koja će oko ponoći čitati moje izabrane pjesme u kratkoj emisiji koju nitko ne sluša. Djevojčica s drugog kata u sitna je usta strpala odjednom tri zelena bombona pa otišla u svoju sobu napisati domaću zadaću iz prirode. Tko zna koja je tema.

Zapravo, zašto i ja ne bih danas napisao domaću zadaću? Makar očajno lošu. Nije pošteno da sam odavno s time prestao, čak prije šezdeset godina! Strpao sam i ja tri bombona u usta, polako sjeo na svoju hrastovu stolicu i otvorio kožni notes s naliv perom. O čemu pisati?

O SIJEČNJU

o nemilosrđu siječnja

Svake godine isti turobni početak. Mjesec nemilosrđa, siječanj. Od kako je britanski psiholog, stanoviti Cliff Arnall, pomoću bizarne matematičke formule izračunao opći dan bijede, u većem se dijelu svijeta treći ponedjeljak siječnja obilježava kao najdepresivniji dan u godini. Zanima me kako se to obilježava? Bljutavim i nezačinjenim grahom bez kobasice u javnoj kuhinji? I kartom svijeta okrenutom prema zidu? Neki siječanj zovu mjesecom razočaranja, neki ravnodušnosti. Na prvi prvoga skočiš s ukrašene stolice, odcupkaš do prvog prozora i čekaš da se pred tobom otvore prvi vidici. Uzalud, to su samo neplaćeni prekovremeni sati čekanja, jer se ne otvaraju nikakvi neizvjesni i čudnovati horizonti, nego siva vremenska pustinja naborana dugim nizovima najkraćih dana i predugih noći.

o škrtosti siječnja

Sitni koraci nekamo predaleko kroz bljuzgave prolaze i snježne prtine. Privid kretanja kao na kružnoj traci jer se ništa stvarno ne događa, baš kao u hermetički zatvorenoj staklenci. Siječanj je stisnut i škrt, štedi na organskim bojama i nepredvidljivim kretnjama, u njemu nema mjesta za ludu okretnost. Možda je svega nekoliko izuma u povijesti čovječanstva pronađeno u siječnju. Koliko je mladih ljudi u siječnju otkrilo čime se žele baviti u životu? Samo onoliko koliko je najuspješnijih skijaša. Koliko je sretnih siječanjskih nevjesti? Onoliko koliko je i rođene djece u onim mjesecima nakon rujna. Siječanj štedi na svemu, sve pokriva i sve tanji, guli. Oči gladne oblika sve se više gube po pustopoljinama, noge nad začaranim, zaprljanim šljunkom i beznačajnim grumenčićima. Bjeloočnice zabundanih ljudi, kao i srce namještaja, knjiga i stvari postaju čađave i polako crne od dnevne tame. Takve oči svijet počinju vidjeti posve ravnim, plohom bez uzvišica, balkona, stepenica, nagiba i zavoja.

o zvukovima u siječnju

Siječanj je mjesec u kojem se ne glasaju čak ni one krajnje crne ili krajnje bijele životinje. U siječnju se može čuti iz šuma Turopoljskog luga strašna sova jastrebača čije glasanje podsjeća na udaljeni lavež pasa. Mravi ukočeni spavaju u dubinama svojih mravinjaka. Vani

se po parkovima u pozadini razgovora čuje samo škripa grana i starih kostiju. A stotine se lijepih zvukova skriva u sebi, uvije kao prestrašeni kukci. U siječnju nekim prigušivačem dio svijeta umorno zašuti, utone u tišinu ma koliko god mi pojačavali najdražu muziku, pjevali u kadi i jurili na skupe koncerte. Tišina probija zvučni zid. Ali to nije tišina kakvu proizvodi kotrljanje suza niz obraze, zaleđena rijeka pod vrbama ili nakratko isključen mobitel u džepu. To je tupasta tišina koja poznaje samo lijevu stranu mozga i samo jednu zemaljsku povijest, tanku i nepostojanu kao led na potoku.

o kvarenju u siječnju

Iskustvo je pokazalo da se u siječnju posebno često kvare kućanski aparati, zubi, glas, bioritam, lopate za snijeg, radne navike, osobni rječnik, tjelesni mirisi, žive boje u prirodi. Kvare se bankomati, obično kasne plaće, honorari, naknade, a računi i opomene se gomilaju na ormariću kraj telefona. U nekih se potom kvare vjera, nada i ljubav. Ali najviše se kvare ljudski odnosi. U koži se gomilaju sitni harpuni, polutrajne tetovaže od pogrešnih riječi, optužbi, laži, izgovorenih strahovanja. Siječanj je raj za davitelje svih vrsta i podloga za fatalne obiteljske nesporazume.

o postanku siječnja

Te večeri kad su Adam i Eva izgnani iz raja počeo je siječanj, bili su to snažni zapusi s puno mokrog snijega. Povijest je vjerojatno počela drugog dana siječnja. Ili možda čak tog strašnog trećeg ponedjeljka u siječnju. Kad je to shvatio, netko zmijolik s krvlju punom svemirske studeni naoštrio je zube. Bilo je to dok su još sva ljudska bića bila tek male plemenite kuglice u Adamovu bedru. Kao i svakoga dana, Adam je s Evom šetao proljetnim vrtom zveckajući zrcima najljepšega srebra zbijenima u šuplinama njegovih kostiju. A onda je njihova suvišna, dokona glad presudila. Taj zmijoliki stvor sa zubima oštrim kao turske sablje zagrizao je u Adama točno kad je i on zagrizao u čudnu vočku i od crnoga voćnog soka nastajalo je Mrtvo more. Čak je i u najljepše ljudske zametke u njegovu bedru ušla otrovna sol koja izaziva stalnu žeđ. Sol mutna, neobrađena. U ispražnjenu krv se ulila jalova zima, smrt, dosada i jeftinoća, pod kožom tanak premaz korozije. U oči je granula odbačenost od prvog oca s krivnjom koja neprestano stvara glupave želje, na primjer da se ratuje za svakojaka bića i stvari, da se uzaludno prijeti, psuje i prosi, da se buše gume, grizu nokti, plaše djeca, žvače duhan. Da se natječe u gutanju hot-dogova, mahnito bacaju petarde na

novogodišnju noć, da se čitaju žute novine, (žuće i od smole u neopranim ušima), da prenosimo jedni drugima tko je s kime spavao u svim padežima. Ispred naših zrcala za vratom nam sjedi debela želja da u tuđim očima izgledamo kao netko veći, vidljiviji, kao neko slavno štavljeno lice s dijamantnim madežom iznad predebelo iscrtane usne.

Kad smo ravnodušni poput siječnja, vjerujem da iz svemira izgledamo kao onaj drugi do nas od krvi i mesa, kao nezamjetljiva baka s vrećicom koja sliči oglodanoj ribljoj kosti i čija glava ima zadah na kontejnere s bocama, zaprljane i zelene poput njezine kože. Zatvaramo oči, prolazimo žurno kući, možda čak preko prostranog Trga siječanjskih žrtava. Kod kuće možemo čak uzeti kalkulator i pokušati izračunati koliko je zvjezdane materije utrošeno da bi nastale ljudske oči!

BAUŠTELE

Roditelji su se konačno povukli. Iza njihovih usta ostala je izbušena rupa tišine na stubištu. Nevelika, crna i guta tek mušice i svjetlost lampe s ceste. U kući su pogašena svjetla i više se ništa ne čuje, ni kapanje vode iz slavine. Valjda su već popili tablete za tlak i legli. Točno ih mogu zamisliti kako se pod zaštitom debelog mraka svoje spavaće sobe žale jedno drugome na moj beskorisni život, cokću jezicima. Besposlena, besposlena! U mraku se njihovi ružičasti jezici napuhuju kao noćne žabe. Skaču jedna drugoj u usta i natrag. Kada se umore od gorčine, jedno drugome okrenu leđa u istim pamučnim bijelim pidžamama na plave cvjetice i odmah zaspu. Sa starim poplunom preko glave otac tiho zahrče, a majka u snu širom razjapi napuštena usta i sitni joj sivi pauci ulaze u jamu.

Peče me savjest. I što bih ja sad trebala, spustiti im se dolje u sobu na uspavanku ispričavanja? Pa bila sam danas na burzi. Umjesto posla dobila dvije potvrde i tri pečata. I što ja tu mogu? Spava mi se, osjećam tešku zategnutost lica. Kao da su mi usta jako prljava. Zar nije od svih prljavština na svijetu najteža ona od mrtvih riječi? Napravila sam ustupak, njihove su psovke na stubištu pale zadnje. Lako za mene, ali što će biti s njima? Rane teže zarastaju u tim godinama. Moje su izopačene imenice eksplodirale jače od ručne bombe i u pljusk popadale po njihovim roditeljskim glavama. Znam, s njihove se strane svemira nije ništa dogodilo, oni više ne registriraju rane. Otvrdnuli su kao pečeni opanak, zagorjeli.

Evo, ugasila sam svjetlo, ali ne mogu ugasiti njihova osuđujuća lica. Ah, ti moji jadni pomoćni stvaratelji! Kad bi se makar na minutu otkrivali, rastegnuli, raznježili. Prestali biti tek maleni dvopreg, dinaridski duet kromosoma XX i XY. Kako je Ivan jučer rekao, mogao bi se privjesak za ključeve napraviti od njih! Tako sami! Nema veze što smo tri godine mlađi Ivan i ja zaista fizički pod njihovim krovom, ti su čovječuljci Ivo i Kata Kardum ostali sami na svijetu sa svojim ostarjelim spolovilima. Udovima i limfom, ostarjelim mišićima. Isto kao i Ivan i ja, Barbarica, stvoreni i rođeni jednostavnim tehnološkim postupkom spolnosti, ali odgajani za kratak život na planetu Zemlja s zmijskim redovima pred šalterima.

Ma kako danas obično izgledali, ostaje istina da su se neobično upoznali. Posrijedi je ona staromodna sudbina, ni nalik današnjim upoznavanjima preko partija ili interneta. Nigdje nikoga na cesti, usamljeni susret na pragu mesnice „Kod Mate“, par plavih muških očiju udari u par crnih ženskih, elektricitet se prazni kroz prašni zrak, stvara vrtloge u glavnoj ulici nekog gradića vječne pripeke. A ljubav na prvi pogled stvara male crne oblake nad

roditeljskim kućama. Unatoč uobičajenom rodbinskom protivljenju, ubrzo slijedi skromno vjenčanje s janjetinom i hrabri bijeg iz provincije s jednim jedinim koferom i dvije izgrebane žlice. Sasvim sami na cesti, a opet praćeni ružičastim oblakom bezbroj istih siromašnih parova.

Od te su nedjelje kao stranci marljivo radili po gradovima desetoprstnim alatom, noću se ljubili divlje, jutrom se tukli, najesen rađali, sezonski kulučili u Njemačkoj, pili i plakali na kolodvorima, krpali čarape i dane, lijepili pločice, čekali papire, zidali u vis i još u vis, brojali šarene novčiće, uzidali ih do zadnjega, umorili se. Naborali jedno drugom tijela. Sad su i službeno izgužvana, umirovljena bića koja se u gradskim knjigama vode kao umirovljeni vozač kamiona i umirovljena spremačica. Sad po zakonu mogu stalno slatko zijevati kao da pjevaju gluhu operu svome resornome ministarstvu. Sve je završeno, jedino što još traže u životu su zametnute papuče i zamašćeni daljinski ispod kauča. Čvrsto pritegnuta bića srastaju u sivkastožuti, ljudski Pušmipuli. Kakav je to prizor vidjeti one koji su oduvijek radili kao crvi kako odjednom više ništa korisnog ne rade! U neprestano podgrijavanim papučama vuku se kao niski oblaci sobama svoje uske dvokatne kuće u zagrebačkom predgrađu. Bezopasno mljackaju kruh po sobama, razmiču jeftine bijele zastore i kao nadzorne kamere prate prolaznike, susjede, poštare. Navečer kartaju sedmicu bez natjecanja jer oni su dvije iste karte, dva špila nesvjesna svoje sijamske dvoglavosti i sitne, svakidašnje monstruoznosti. Starim su prijateljima postali neupadljivi i neupotrebljivi kao par tankih stupova staračkog muzeja za osamljene.

Ponekad me plaši ta nepobjediva matematika i tajanstvena roditeljska dvojednost: kad kreneš brojati, roditelja je uvijek točno dvoje. Jedan Ivo plus jedna Kata jednako dva Nezadovoljstva svojom djecom. U deset godina kao spojenih dvoje umnožili su razdvojenih troje. Čupavu, depresivnu i obrazovanu djecu koja po osam godina studiraju književnost i filozofiju. Povijest umjetnosti. Indologiju i turkologiju. Slušaju Mahlera i Cohena, otimaju im se iz ruku, dangube, plaze im ispirsane jezike iza leđa jednostavno zato što su roditeljska gnjavež, malograđani. Staro komunističko željezo.

A oni zapravo ni danas nisu prestali biti bosi i musavi vršnjaci koji po uhodanom zakonu dovoljnoga razloga tada nisu nailazili jedno na drugo. Bila su to tek dva kamenčića jake generacije '54 iz splitskog zaleđa, lica sa skorenim siromaštvom oko usana i nezaraslim krastama na laktovima i koljenima. Znam, da su se tada poznavali, dvoje bi slinavaca nakon ljetnoga pljusk u pijesku vikali i budili pse i guštere po zidovima:

- Kate, ajmo napraviti dvore od blata!

- Neću, Ive. Ajde ti pravi dvore, a ja ću ispeć kolače.

Od tada u vječno ponavljajućem danu samo marljivo građenje kula i miješanje tijesta. Kupovanje građe, skupljanje stvari. Žica, boca, bušilica, čekić. Cement i znoj. Potpornji, cigle, gusti slojevi, glazure. Slina, krv i majčino mlijeko. Građenje priče za rodbinu. Građenje velegradske biografije djece, njihove sreće koju možeš staviti negdje na vidljivo mjesto. Same skele, baušte. A onda su se jednog dana baušte zatvorile i oni su posjedali pred mali televizor, kao da ih je zatvorila moja već zaboravljena želja. A ja sam ih gledala iz neugodne blizine, stojeći u starim papučama i bez obećavanog kofera u ruci. Tko zna koliko dugo sam tako stajala, možda godinama.

Kao da sam zauvijek zaboravila da je ona osjetljiva srednjoškolka Barbara jednog petka prije mnogo godina u svojoj domaćoj zadaći iz etike s naslovom *Obitelj* napisala nemirnim rukopisom, i ostavila otvorenu bilježnicu na stolu u dnevnom boravku:

Moji dvostruki roditelji su oduvijek u nekakvu graditeljskom razvoju. Mutiraju cijelim tijelom, a posebno grlom već trideset, četrdeset godina. Imaju dvokatna uska grla, na glavi im strmi krov, u srcu nose libelu i tekstilni metar. Čini mi se da imaju zidarski pribor za život. I njihov je set tanjura, žlica i vilica postao zidarski. Slažu u grlu neožbukane riječi. Kad se vratim iz škole, govore grubo o mojoj odjeći. Pritom zaboravljaju da umjesto mene oblače kuću. Kažu, čekaj, još malo, da se završi kuća. Možda će jednog dana zadobiti svoje izgrađene, završene glasove, ali ja to ne želim čekati ovdje, u njihovom dosadnom tornju, u toj kućerdi, u njihovom zidarskom projektu. Ne želim ostati više ni dana ovako zazidana, začepljena u tavanskoj sobi kao kakva prigradska, histerična Hildegarda von Bingen! Znam da kad ću ja imati djecu neću biti kao ...

Ostatak papira je poderan.

VRATA

Otvorila sam vrata svoje sobe i zastala na pragu.

Ali uopće nisam bila gladna. Ni žedna. Ni usamljena. Niti sam svjesno upala u infantilnu regresiju. Zašto sam onda uopće išla večerati s njima? S tim mojim starim...

Osjetila sam kako mi raste tvrdo zrnce zla na jeziku. Crno i puno sitnih bodlji. Bomba koja raste kao krpelj pun krvi. Nikako ne smije eksplodirati iz usta, moram ga smjesta progutati! Zažmirila sam, ali bilo je prekasno, zrno se raspuklo u stotinu letećih komadića:

- ... Idiotima. Laku noć, majčurdo! I ne deri to svoje grlo, više te ne slušam!

- Što si to rekla, nesrećo? Ponovi!

- Ništa, laku noć!

Zgrabila sam kvaku kao pištolj. I onda potegnula. Vrata su bubnula. Za mnom su se zalupila smeđa vrata tako da je detonacija odjeknula cijelim susjedstvom.

Vrata kao moj uskličnik ubojica.

Vrata kao gong pravednosti.

A onda sam bolno strgnula jaknu sa sebe i bubnula je svom snagom o pod. I jaknu sam za sobom zalupila. Da mogu cijeli svijet bih za sobom zalupila! Sva bi mala i velika vrata ovoga svijeta kao giljotine popadala u svoje okvire i odrubljivala nevidljive glave. Kako je dobro da svi ne vidimo sve druge same u sobama. Vrata su se strašno, melodramatično zalupila za mojim leđima, i svi bi moji znanci vidjeli da to nije moj vanjski, gradski stil. Vrata su se zalupila za mnom, ali za kojom to točno „za mnom“? Za curicom? Zar nije nepravedno da sobna vrata poznaju samo nezgrapnu, djetinjastu, kućnu vrstu mene? Hoće li ova vrata upoznati ikad Zrelu i Odmjerenu Barbaru Kovač?

I što ako su ova izmučena vrata podsvjesno zamrzila svoju štićenicu i vlasnicu? Možda nije svejedno za čovjekove moždane valove ako te vlastita vrata mrze iz dna duše. Dok noću spavaš, da vrata zlokobno škripe na svojim nepodmazanim šarkama i ispljuvavaju ključ na pod. Kao da ti plaze neki ključni jezik.

Ja svoja vrata ne mrzim, kao ni većinu običnih, sobnih vrata. Sve su to skromna bića bez krasopisom izgraviranih mesinganih pločica i pozlaćenih lanaca s duplim bravama i raznim upozorenjima na zabranu ulaska. Posve su druga priča sva ona razmetljiva vrata raznih zavoda, uprava i općina, sudova i bolnica. Sama debela, bešćutna vrata bez kvake kroz koja se ulazi samo na poziv, otvaranjem iznutra. Odlučujem da više nikada neću njima lupati.

Jadna su moja tanašna vrata, kupljena u nekom jeftinom salonu namještaja za prvu ratu fakultetske stipendije, odavna su već izgubila svoju toplu, vedru boju, kao i nezalijevane biljke. A njihov zvuk kad se zalupe sve je tromiji. Vjerojatno će uskoro umrijeti, postati prozirna i nestati. U zidu će ostati samo uska, hladna, dvodimenzionalna rupa, a ja taj nedostatak neću ni primijetiti, jer ću duboko spavati i sanjati glupave bajke i ili jednako glupo piljiti u hrvatski kviz na kineskom televizoru s tabletićem. Budući da me nitko ne gleda, bez ikakve ću elegancije grabiti zamašćenim prstima čvarke i crveni luk s kečapom s kartonskog tanjura, dok ne zaspim u fotelji s masnim otpacima u krilu.

Zapravo, sigurna sam da postoji neka vrsta malignog raka vrata na spavaćim i dnevnim sobama. Od zračenja crnih definiranja. Ti si obična kobila, on je budaletina, ti si svinja, ona je pijavica, vi ste zadnja bijeda. Što li sve kancerogenoga ne prođe kroz njihova tanana, plosnata tijela! Ova petnaestogodišnja vrata su se odavna prepunila zaostalim obiteljskim psokama i prijetnjama. Prepuna su gnojnih džepića i ožiljaka od riječi. Ta bi otrovna melasa rastočila i brački kamen, a sobna vrata trpkog šute kao nemoćna drvena spužva.

Odanost psa.

Rasterete se tek kad tresnem njima svom snagom, pa sve to blato riječi padne po namještaju i prozorima. Pošprica čak i najotporniju stvar u kući, sivu kožnu pilotsku jaknu koju sam prije deset godina spasila od bolne smrti. Jedne zimske večeri, dok je roditeljski savez gledao Dnevnik, nečujno sam otvorila vrata očeva ormara i jednim potezom trofej skinula s vješalice. Iako je teški ormar u njihovoj sobi star, vrata nisu zaškripala! Odnijela sam je gore u sobu i svečano je objesila u svoj ormar. Mislila sam da nitko neće primijetiti nestanak artefakta. Već sljedećeg jutra majka je nosila ispred sebe divovske vrtno škare. Na čelu joj se vidjela uskoro izrečena namjera da najpljesniviju jaknu u mom ormaru zakolje i ravnomjerno izrezane komade pobaca kao tapisone po studenom podu njihove sobe.

- Ali, sine, znaš da mi u sobi ne grijemo, tako će bar nečemu koristiti.

(Čemu nečemu? Ideji preštedljivih roditelja.)

- Daj ovamo jaknu. Nećeš se oblačit kao muškarac! To je tatina jakna.

- Ne dam je. I doviđenja.

Majka je stala ručicama grčevito otključavati vrata ormara, ali ključ se zaglavio. Ni lijevo, ni desno. Pokušavala je pet minuta i odustala, bez riječi. Bravo vrata! Koliko je dobričina vrata na ovom svijetu prepunim škara i noževa.

Tvrdo kuhanih očiju i predmeta. Nevidljivih tvrdih tvari u ljudskim tijelima.

Vrata nisu uvijek tvrde, krute plohe; to je optička varka za oči pune zemlje. Neka su vrata dok se rađaš kroz njih tanka, mesna opna. Vrata koja krvare. Ili baršunasta i presudna kao po sredini okomito poderani hramski zastor.

Otvaram zamusani prozor, gledam u nebo. Nebo je nekako previše visoko nad gradom, udaljuje se od nas kao balon helija.

Kako dovesti nebo na zemlju?

Kroz vrata. Jedina razapeta vrata.

GLAD

Šteta. Zakasnila sam, staklena vrata su već zaključana. Bacila sam svoj ofucani novčanik od zmijske kože natrag u torbicu. Kao da sam ga htjela udariti što cijeloga dana nisam jela. Pred malim dućanom u prizemlju uske, visoke kuće više nije bilo ni žive duše. Nije bilo nikoga i ničega. Čak ni suhih grudica blata na otiraču pred pragom, poispadalih žutih novčića na betonu, razlijepljene pljuvačke. Samo smrdljivi pramičci osamljenosti i nejasno isparavanje nečeg tek usputno živog, izgaženih glista, sakatih mrava, tihih gljivica. Ništa, ove večeri ostajem gladna, ne mogu jesti košulje i čizmice.

Izgleda da je probavnim smetnjama i UN dijetom izmučena vlasnica trgovine Žeža Lebljak večeras zaključala skromni dućan deset minuta prije. Da nije završila na hitnoj? Ne bi me čudilo i zbog lavine svih tih tvrdih kôbi i usuda koji se iz dana u dan već godinama slijevaju u mali dućan u prizemlju naše kuće. Bliži se kraj mjeseca pa želuci sve glasnije krule. Tko zna koliko se Žeža baš danas nagledala prorešetanih, izbušenih novčanika s već izbljedjelim fotografijama u džepiću. I pogleda kupaca naglo razmrskanih o police s bijelim papirićima crveno otisnutih cijena. Psovki zgroženosti u kutu usana, kako je sve skupo, sto mu zlatnih mrkvi! Sikću tiho sve rasklimanijih okvira socijalnih naočala i masne kose sa sijedom izrastom. Mogu samo nagađati koliki su joj se otrcani podočnjaci i pokvareni sjekutići danas unosili u lice. Žeža, ima li danas kakva rasprodaja, akcija, popust? Pitanjima su joj gazili tamnoputo lice kao kupus dok je ona pomno raslojavala debelu ružičastu salamu na oštrom rezaču. Stojeći u neurednom redu znojili su se kiselo u svojim izgledanim umirovljeničkim kaputima i turali joj u ruku po rubovima poderane novčanice. A masne kovanice im se krišom rastaljuju u pregrijanim džepovima. Mogu zamisliti kako je Žeža podizala na pult sve te kile brašna, kelja, banana, a najviše krumpira koji se kod kuće u pet minuta starim nožićima rascjepkaju u žućkaste trijeske pommes fritesa. Možda je sa zrnom gađenja primala musave novčanice iz raspucane kože po šakama zidara iz kojih je kuljao potisnuti nagon za rušenjem. Skupljala je razbacane ruke i džepove školaraca među slatkišima, potezala za uši, vikala. Čuo se i zvuk pucanja vrećice. Unatoč gužvi i redu pred blagajnom, zbog nateklog lica mladića iz susjedstva u cipelama rastresenih od noćne razonode, pomagala mu sakupiti namirnice rasute po podu. Razbio je i flašu nekog jeftinog crnog vina, jak miris je ispunio zrak. A onda se vjerojatno duboko onesvijestila.

I dalje sam gledala tupo u staklena vrata na kojima je uz ostale blesave naljepnice stajala ponosna naljepnica: ova je trgovina član *Super kluba*. Kroz vječne kolutiće dima, Žeža je mom ocu, svome starom gazdi već duže najavljivala otkaz, jer joj je kao previsoka najamnina. Moj se siroti otac svugdje raspitivao kako može biti previsoko par stotina eura mjesečno za poslovni prostor, a susjedi su na kavi samo nesigurno kimali. Ne, ne žele se miješati, bolje da šute, pa neki već mjesecima kupuju na dug kod nje. Debela je to bilježnica na kockice. – Gazda, to vam je ništa drugo nego sitnopoduzetnička mafija – znao bi jedini dobaciti odnekud s motorčića naš poštar Jerko. Njegova je plava kosa uvijek bila razbarušena, olujna, a oči neutaživo plave. Izgledao je kao nositelj samo uzbudljivih i dramatičnih vijesti.

A ovo je za mene dramatična novost, prvi put u pet godina da uvečer u dvorištu pred kućom nigdje nikoga. Čak ni susjedova nervoznog i razgrebanog psa, sitnih kukaca i jurećih miševa. Prava atmosfera groblja na periferiji nakon oluje. Ako su već svi kupci otišli, trebalo bi bar biti detektivskih ostataka iza njih. Ali kao da su se i tragovi rasplinuli u okuženom zraku. Nikakvih ni običnih ni neobičnih stvari, na primjer odbačenog vjenčanog prstenja, rendgenskih snimki kraljeznice, poispadalih zuba, razderanih ljubavnih pisama, starih crvenih čizmica. Samo zaostale sjene tihih riječi i otisci u zraku, blijedeći rubovi pogrbljenih tijela na drvenoj klupici ispred dućana. Tek nekoliko otiska prstiju više nego obično na staklu vrata dućana. Bio je tu i britak miris iz rijetke preostale ambalaže, u košu za smeće počivalo je tek nekoliko leševa pivskih konzervi i desetak zgaženih čikova. Uleknute sjene nekoliko susjeda koji su ovdje donedavna sjedili uz pivo bile su posebno magnetski sive. Kao i zaostali tamni tragovi nekih jako usporenih kretnji. Gdje su svi nestali? Čak nije bilo ni staroga pilara Ivica koji uvijek ostane posljednji u stisku s praznom pivskom bocom. Ni automehaničara Crnog s mini radiom. Iako su mi većinom išli na živce, odjednom mi je silno nedostajalo da me netko od njih pozdravi prije nego se počnem uspinjati stepenicama prema stanu. Da mi makar bezobrazno namigne, zviždukne bezubim ustima.

Vratila sam se par koraka, nećujno zatvorila kapiju željezne ograde i prešavši pustinju dvorišta zastala načas na prvoj stepenici. Nastavila sam gledati u to dvorište kako bi ga gledao daleki stranac, reporter. Golo dvorište ispred moje kuće večeras je bilo duboko neutralno i neživo, ali ne kao kolodvor. Nekako opustošeno i prespokojno, kao da ga je prije dva sata pogodila minijturna nuklearna katastrofa. Više nisam osjećala glad. Sve me više brinulo što se dogodilo sa Žežom. I kupcima. I da se nisu svi zajedno onesvijestili? Ili ih je

progutala glad. Cijeli kvart. Možda i cijeli grad.

Zategnula sam jače oko vrata maramu boje smrznutoga mesa i požurila stepenicama u sobu.

PAPIR

Na radnom stolu list velikoga bijeloga papira i koža dlana. Meka ruka na praznom trgu papira. Ruka šeće, piše: osim monitora, papiri i ruke prekrivaju veću polovicu svijeta. Od ruke se ne može napraviti papir, ali se od papira može napraviti nekakva ruka. Je li važniji na svijetu papir ili ruka?

U svim zatvorenim prostorima važniji su ravnodušni, veliki papiri grube bjeline. Ali prinesi ogledalce papiru, neće se zamagliti jer papiri ne dišu svojom površinom kao ruke. Papir je suh i hladan. Neslan. Nešto je neslano bolno u kontrastu praznog pravokutnika papira i žive kože. Promotri u nekom uredu stup naslaganih bijelih papira kraj jedne žućkaste ženske ruke s prstenom. Iz te se ruke pari vlaga i potajne želje, iz papira ne izlazi ništa.

Iz papira izlazi papir. Nezaustavljivo se svijetom uzdižu kilometri papira prema nebu, na stolovima, na smetlištima, po podovima, u tvornicama, u knjižarama i zaklanjaju naše ruke. Kako je opasno sve to petljanje s ravnim, bijelim papirom! Isklizne li papir i padne s visoke police može ubiti čovjeka u bijeloj košulji. Raniti ga. Oštar papir može prerezati nježne žile. Onda se može zamrljati krvlju, koja postane za dvije minute siva mrlja, blijeda kao duh slova.

Netko je rekao malo prije pogubljenja da slovo ubija, a samo duh oživljuje. Čak i papir. Mrtva slova na papiru su kao sitni, vrpeljasti škorpioni. Žele ući u uši i usta. Prežderana svakojakim slovima ljudska masa jedva hoda. Razgovara, vije se crn dim iz usta, peckajuće podrigivanje, kužni prah iz groba utrobe. U zraku beskorisne riječi kao čađa neke stare tvornice.

Ove je godine na meni siva papirnata haljina i u rukama škare za papir. Nema nigdje moje osobne olovke. Možda sam zato svijena i suha na dodir kao rogač. Napisala sam ovog ljeta na ruku: Ove ću jeseni skinuti haljinu i osjetiti da sam živa, živa i po rubovima, u rukama i kosi, ne samo u srcu. Pomislila sam: kad kažem „volim te“ voljela bih da se ispod moje kože vidi ta gusta, crvena, ljudska krv koja me razlikuje od svakog papira.

Imam kolajuću rijeku krvi, ali se to ne vidi dok ne izbije, ne prokaplje iz tijela. Krv bi trebala briznuti na ljubav. Ali krv mi ne prokaplje ni iz nosa kada se zaljuljam u hodu pokraj ljubljenoga. Naš ljubavni hod je često lišen životne vlage, zelenila, to je obični gradski hod po papiru, svijetu papira, doživiš mali srčani udar svake dvije minute kao znak da si umjetno živ. Samo obrišeš tužnu slinu oko usta i javiš se na mobitel nekome koga ne voliš bezuvjetno.

U slastičarnici masni kolač od papira. U nekoj našiljenoj crkvi sjedi bog od papira. Tvoja
buduća kuća zamotana u pakpapir. Ali ne otvara se bez otvarača. Čuješ nešto potresno o
ljubavi na radiju, ali iz nosa, iz ušiju ne kaplje ništa. Što učiniti? Zabaciti glavu, u nos si
ukapati Isusovu krv. Držati tri minute zabačenu glavu.

Napisati pjesmu bez papira.

DOKUMENTI

Neki se zidovi nose u džepu. Ili novčaniku punom pretinaca.

Nekim su ljudima jako teški, kao da su od olova, pa lako ispadaju iz novčanika. Bubnu o pod bez zvuka. Padnu kao da ste ih silovali i ubili, pa ostavili poštenom nalazniku. Ispadaju pogotovo ako ih ne volite. Te brojne papire i plastike s umornim, tamnim pečatima. Ali, tko ih voli? Samo njihova tamna, anonimna mama.

U dokumentima je neka opća sjeta. Sve su naše malene, usamljene fotografije na osobnim kartama tužne i zaustavljene. Odvojene od živoga tijela. Kilometrima ukrug tvoji dokumenti ne mirišu na ništa od tebe. I svi su odreda takvi; imaju određeni skup općih osobina.

Dokumenti su plošni, dobro prešani, stanjeni, geometrijski izvedeni, sjaje se matematički precizne koordinate stegnutosti. Navlaži prst, kad prođeš jagodicama po površini crnih slova, ne razmazuje se, ne briše, toliko je kruto tijelo te reducirane informacije o tebi. Pogledaj dobro svaki dokument, ako hoćeš i pod mikroskopom, nema nijednog tvog crteža male palme i otoka. Nema rubrike omiljeni film i knjiga. Na šaltere i u urede nosiš dvodimenzionalne, centimetarske pustinje s nekoliko mrtvih slova, bez osobnog vjetra i osobnih ptica. Zar njihova dokumentna bljedoća ne izaziva vatru što crvenijeg upaljača? Ili dočekivanje nekog službenika noću iza ugla s pištoljem na vodu. „O, uniformo nad dokumentima, reci, kako me možeš zalijepiti za podlogu? Misliti da me možeš uhvatiti za svaki kraj. Spljoštiti mi ime još više svojim plavim pogledom. Držati navlaženu kemijsku olovku nada mnom. Okrenuti papir na poledinu. Zapaliti cigaretu, uvlačiti dim kao da uvlačiš moju dušu iz papira, otići u zapišani wc i tamo ostatak cigarete ubiti na plastici vodokotlića. Stisak, cigareta nalik mrtvom crvu.“

Ljudi se iskreno dolaze roditi na ovaj planet dokumenta, ali je primijećeno da mnogi mudri s vremenom dostojanstveno pobjegnu odavde. Sredovječni tesar i propovjednik iz Nazareta, stanoviti Isus, ubijen je bez dokumenta, pa su mu brzo napravili poveću osobnu kartu za križ na kojoj je pisalo u rubrici ime i prezime Kralj Židovski.

Naravno, nikada nisam voljela dokumente, iako sam propisno dokumentiran mlađi ženski

čovjek. Je li to licemjerno? Ja, dokumentirani čovjek s dvadeset iskaznica u torbi za grad nastojim što češće gledati u nebo dok hodam. Uvući gladne oči u onaj visoko smješteni modri procjep između naših krovova. Uvjerila sam se s vremenom da na toj praznoj zračnoj plohi nema nikakvih pečata ni potpisa. Nema ni reklamnih poruka za kobasice i deterdžent. Tek tu i tamo pokoji prazni papir oblaka. I krila.

Odakle meni dokumenti? Dokumente sam od malena dobila prve zajedno s ovim svijetom. Djevojčica će se pitati zašto kiša pada i kako ja cijela stanem u jedan dokument. Djevojčica će poslije odgovoriti: piše crno na bijelom pod kojim šiframa imena i datuma i spola postojim u državi. Zbog koga? Zbog policije. Zanimljivo, često nisam imala lutku i nove cipele, ali imala sam od malena sve papire koju su bili potrebni. Djevojčica sa šibicama dokumenata.

U pružanju pokaza ZET-ovom službeniku ima nešto od udarca smrzle ptice o zemlju.

Ipak, nije sve tako sivo. Kad hodam gradom ne gledajući u nebo srećem na cesti žive ljude s jedinstvenim otiscima prstiju. Uglavnom hodaju nekim ležernim putanjama na području općine Centar. Neke ljude otprije poznajem, a neke tek upoznajem preko ovih koje poznajem. Kako je to lijepo – kad se rukujemo i razmjenjujemo imena ne moramo vaditi dokumente jedno drugome, niti tome prisustvuje javni bilježnik ili neki uniformirani službenik iz općine Centar! Niti išta o našim mogućim poslovnim dogovorima uz kavu mora smjesta potpisati Ministarstvo rada i socijalne skrbi. Samo se smiješimo i pozdravljamo, nešto kažemo.

A budućnost dokumenta?

Ja, žućkasta starica s malim crnim kišobranom nailazim iza ugla. Odjednom snažno udaram glavom u stup i zateturam. Kako ga nisam vidjela, baš kao ni ostali prolaznici? Da nije nevidljiv? Začudo, većina je prolaznika ostala ležati na blatnjavom nogostupu. Koračam oprezno dalje, vjetar brije, padaju sve oštrije kapi, režu mi kišobran. Razrezuju zatim i moj kaput od tvida, kožne rukavice. Iz malog mi prsta izbija krv. Maleni se komadi leda sa sjevera pretvaraju u mikro-čipove pod kožom.

MIRIS NA ZIDU

Mirisi su, naravno, silno živa bića. Niču i dišu u onom najdubljem sloju svih bića i stvari. Poput kukaca, mirisa ima na tisuće vrsta, a svaki od njih se različito razmnožava, kreće, miješa, sudara i voli. Kao i sva ostala stvorenja imaju svoj većinom kratak životni vijek i svoju prvu i drugu smrt. Ta druga, vječna smrt je opasnija i zove se zaborav. Odvojenje kao vrhunac okrutnosti. Kad bi se barem neki lijepi mirisi prošlosti mogli spasiti od propasti, recimo snimiti video kamerom ili fotoaparatom, umetnuti kao crnobijeli pravokutnik u obiteljski album ravnopravno uz ljudska lica! Ostati tako zauvijek zaštićeni u rezervatu sjećanja za neke daleke unuke i praunuke u kućištu blještavog trenutka. Onda bi nam oni najdraži među njima sjali uokvireni u velikom formatu na zidu u dnevnom boravku. Svi ostali bi bili puštani među sadašnje mirise tek s vremena na vrijeme u pažljivom listanju, oslobođani u strani zrak samo kad je najpogodnije vrijeme za to, kada dođu dragi gosti ili u samotnim kišnim nedjeljama. Ako zbog ničeg drugog, ono bar da se ponekad njima liječe i naslađuju smogom začađene nosnice u velikom gradu čija je osnovna tvar lišena velikih mirisa. Osim vremenske dimenzije, mirisi bi tada povratili svoju dubinu, visinu, širinu, toplinu. Ta je vrsta topline gusta kao džem od šljiva. I uopće, zapuh lijepog mirisa je kao kad te nenadano čvrsto umota u sebe mek i topao vjetar.

Kao i većina odraslih, iz djetinjstva se dobro sjećam nekih pejzaža od kojih se pada u zanos, jakih boja i oblika. Sjećam se i sitnih oralnih ekscentričnosti, kao prejedanja zelenim šljivama, gutanja pokojeg mrava i okusa bljutavih kolača od mokroga pijeska. Ali najživlje se sjećam jakih, čak i neugodnih mirisa života sa sela na obali Save. To su često bili bezobrazni i neuvijeni mirisi, nevidljivi magleni pramićci bez stida i zadržke, puni teškog zanosu seoske materije nad samom sobom. Činilo se da su čak i izgažene sjene pokušstva, otiscima načetih ormara i visokih kreveta pod perinama bujno mirisale na lišće oraha i zaostale fleke kravlje balege na djedovim gumenim čizmama. I ništa te mirise nije moglo procijediti, utišati, ni najoštrij nizinjski vjetar koji brije i udara u zamućena okna i vrata. U kuhinji miris mlijeka, vatre, suhih cjepanica i dima, svježe kokoške juhe, starog mlina za kavu. Odatle je bijeli maćak na bakinom krevetu iza ušiljenih brkova najčešće drijemao nadrogiran zrakom.

U zenitu ljeta sve bi zamirisalo do neizdrživosti. U takvu zasićenom eteru velika soba je puna isparina da tuste muhe padaju pijane na mokre plastične stolnjake. Rano je poslijepodne, raskoljene lubenice se guše, tope same u sebi, u bistrom ružičastom soku. Oko opušcima izbušenog stolnjaka sjedi osam jedva nalakćenih tijela. Teški mirisi ručka su već minuli, zajedno s mljackanjem i tihim podrigivanjem, sad samo stolice lagano škripuću i zidni sat kucka. Dok zacakljene oči pogledavaju u raskoljenu lubenicu, u kremaste kolače na stolu, u šalice pune crne kave – počinje priča se o novom veterinaru u selu. Iz malene staklenke na rubu stolnjaka brzo nestaju šećerne kockice i zvecka metalna žličica. Kao da je kakav lijek protiv omare, svi su žedni kave, oblizuju zacrnjene jezike, pijuckaju. A voda zagrabljena iz crnog bunara u dvorištu u limenim šalicama miriše na nešto slatko iz dubina crne zemlje. Na neku uzvišenu studen i na zarezanu srčiku života, baš kao da je u bunaru rastopljena tajna podsvijest cijelog našeg obiteljskog stabla. Žene se po sobi motaju zavrnutih rukava, gosti sve življe razgovaraju, neke im riječi zuje, neke se odbijaju o zidove, zvone. A onda od mene nešto starija rodica Ružica svečano ustaje, možda stotinu puta ustane, tko zna koliko takvih ponavljajućih ljetnih poslijepodneva odmiče stolicu i počinje čitati naglas to gotovo isto pismo svoga oca iz Njemačke. Tu i tamo pogriješi, pa iznova slovka riječi. I zaprljana omotnica i pismo mirišu na daleke strane telefonske govornice i masne, zapljuvane slušalice, na kemijsku olovku iz unutrašnjeg džepa jakne koja miriše na kavanski dim. Tko zna kakve je vitke lutkice plave kose i slatkiše zamišljala kako joj upadaju u školsku torbu dok je čitala pismo napisano kvrgavim slovima. Tko zna, možda ga čita i dan danas kad je odavna udata žena sa troje djece u kući s golemim voćnjakom. Čini se da je pismo bilo šturo, nadrljano na brzinu i da je govorilo o odgodi dolaska kući za blagdan Gospe. Razočarana, rodica nakon pozdrava čus napokon sjeda i briše nos rukom. Glavno da nije došao telegram, u to su se doba svi pribojavali zloslutnosti telegrama u poštarevoj ruci. Na plastičnom zidnom satu vrijeme se opet topi, izvija, nečujno kaplje na drveni pod kao pečena rakija. Okupljena djeca iz susjedstva gacaju po njemu, raznose ga tabanima uokolo, izvikuju hipnotične brojalice i pjesmice. Na zvuk motora istrčavaju u prostrano dvorište, sitne kokoši zaskakuću poput njih, pas laje i tako će lajati cijeli život. Vani posvud tijek vremena miriše na prašinu seoske ceste i ona preplodna stabla nevinosti, na murve, na jabuke i prevrnuo sijeno. U štali s kravama vremena koje teče ima samo u sitnim tragovima oko starih drvenih vrata. Unutra je sve stalo ili samo kruži u smjeru kravljih rogova. Već nakon nekoliko sati vrzmania oko velike štale i ambara s kukuruzom osjetiš se poput klupka preosjetljivih žlijezda, ti si seosko psetance vlažne njuške, osjetilo njuha rasteže se za nekoliko registara. Žarke nijanse mirisa su opći jezik svega živog, i ti se gramatici tog pijevnog stranog jezika podlažeš i raduješ. (On je toliko jak da negdje duboko u sebi znaš da će morati izgorjeti i ugasiti se.)

Dani prolaze, baki i djedu svako malo u goste zalaze starice u crnini, njihove crne marame što im uokviruju lice mirišu na nečiju preranu smrt i prolivenu šljivovicu. Baka bi njihovo mrmljanje uživljeno slušala, a djed bi brzo gubio zanimanje pa bi im okrenuo svoja velika zdepasta leđa na staroj hrastovoj stolici ispred prozora u kuhinji. Pojačao bi radio. Naš je djed Stjepan izgledao kao da je već od rođenja bio samo čudni, maštoviti djed i ništa drugo. Životna uloga djeda mu je savršeno lijegala uz visoko čelo, kao i seljački šešir koji je mirisao na prašinu s polja kukuruza i opori muški znoj. Ljeti kao da se sav svijet sa svojim, pa i najlakšim i najtanjim stvarima znojio. Kad visoko nad ravnicom sunce najviše uprži u tjeme, mi se djeca ulijepljene kose i pregrijane utrobe odlazimo brčkati u zamućeni savski kanal. Voda iz savske pritoke isparava miris na gipke bjelouške i žućkasto blato. Osim osvježnja, to je kupanje ispit zrelosti, kao vojna vježba i nikome se ne gadi, bacamo se s mostića na noge i na glavu kao bezazlene bombice.

Naravno da je zima mirisala drukčije od ljeta. U ljetnim mirisima nije bilo geometrije ni dostojanstva, a zima je rasipnički izbacivala s tla, s neba, s grana kristalno čiste i budne mirise. Savršeno izbrušene mirise koji zarezuju posred duše, ranjavaju usnice i nos. Bez muke odvajaju dušu od duha, moždinu od kosti. Uz takve mirise idu fijuci tankog biča i prhki trag zvijezda padalica, fina matematika Bachove glazbe. Takvi mirisi nalikuju na jednu jedinu smrznutu grudu tamnosmeđe zemlje u blijedoj šaci, poput najudaljenijeg planeta. I na bistar akvarel za najveći zid u dnevnom boravku plavičasto i tvrdo zaleđenog potoka pod granama ukočenih vrba s mirisom nebeske studeni. Ugasiš televizor, otpiješ malen gutljaj crnoga čaja s mlijekom i pogledaš u sliku, a iz nje te zapuhne miris najčišće nebeske studeni i tamjana...

A budući da se mirisi ne mogu snimiti, ne mogu naslikati, zid u našoj dnevnoj sobi je ostao u svom najdubljem sloju prazan.

SVADBA

Do sada sam u svom životu jedne gošće na Zemlji bila gošća na dvadeset i tri svadbe. Nije mnogo, ali nije ni malo. Neki su bili na stotine jer im je to kruh. Nikada ništa nisam zapisala na svadbi, ni na salvetu, obično bih prije polaska kod kuće svukla s desne podlaktice rukavicu spisateljice i pokrila je prikladno zveckavim narukvicama. Iako moguće, nečuveno je da bi pisac na svadbi bio poslom. Ali na ovoj posljednjoj prošle subote na Jarunu diskretno sam izvadila crni notesić iz torbice i zapisala da je *nešto fundamentalno tužno u svadbama*. Tužno kao previše privezanih roza balona i bijelih duguljastih vrpce, laka za kosu i promašenih šljokica. Tužno kao usiljena i neprekidna manična radost barjaktara. Staklasta, nevidljiva glazura tuge preko dvadeset vrsta kolača i narezaka. Nešto je neuhvatljivo tužno u svemu tomu, kao da je odapeto u svemir onim euforičnim bacanjem buketa kojeg hvataju baš lijepe vitke ruke djevojke koja se sigurno neće prva udati. Zapravo ga djevojka s lijepim rukama nije uhvatila, a možda nikada i neće. Mrzit će taj buket suhoga cvijeća i to kič praznovjerje, pokazale su neformalne statistike. Nisu sve svadbe iste, ali nisu sve svadbe ni različite. Baš kao i sve te okićene sale i gizdavi restorani, koji se razlikuju samo po bojama zidova i presvlakama za stolice, a u kojima se slavi najviše od svega slavljenje samo. Ne, ne slave se sami mladenci i njihova sreća, oni nekako budu prešutno potisnuta činjenica, samorazumljivi i smanjeni na grančicu ružmarina u zapučku. Posrijedi je slavljenje svedeno na krug beskrajnog hranjenja i pijenja, đuskanja i podcikivanja, grljenja neznanaca i pokoje bezubo kreveljenje... Ali tko zna što to ovi lijepi mladenci, ljepši i od samih sebe, zapravo slave? Oni su ionako već svoju ljubav davno proslavili, pa hodaju sedam godina. Možda dramaturgiju svoje svadbe čijih su se svečanih postaja dosjetili jednog petka umorni nakon posla i popisali točke na komadu papira, od kojih je posljednja svečano primanje srcastih kuverti i darova? Možda slave javnu demonstraciju svoje rijetke sreće? Možda skidanje krivnje s vrata pri pogledu na svoje stare roditelje čije se naočale debelih okvira sjaje od sreće. Osim s roditeljima, za tim povišenim stolom mladenci sjede s kumovima i opet ne znam zašto mi njihov cvjetni stol izgleda nekako tužno izdvojen. Možda zato jer su oni neupitno plemstvo od samo jednoga dana. Kratko, kao leptirice vodencvijeta. Mladenka neprestano popravlja teške nabrane zastore vjenčаницe, smiješi se kao kneginja. Njezin princ neprestano baca pozlaćene loptice pozdrava svom plebsu, dečkima iz kvarta. Na malu binu stupa svadbeni bend od nekoliko muških članova koji izgledaju kao da su danju zaposlenici ZET-a, a noću sviraju na svadbama. Nakon plesa mladenaca zetovci ozbiljna lica upuhuju u mikrofone uvodnu riječ u stilu spikera na Radiju Martin, i počinju muklo pjevati neku pučku

nacional-religioznu himnu na čije stihove svi ustaju škrto otvarajući usta. Meni postaje mučno, i odlučim protestantski sjediti. Ionako me nitko ne vidi među svim tim tijelima. Prevarila sam se, kameraman dolazi baš do našega stola i moga lica, a kamera i inače kao specifično biće tjera na konformističko ponašanje. Zato moje tijelo ustaje, ali ne i ja. Dušu mi ne možeš snimiti, veliki brate. Uvodničarska pjesma prestaje, odjednom se salom proširi jak pljesak kao na tribinama, neko bodrenje. Idemo! Idemo! U meni se budi kazališna životinja i ja se pitam što će se to dogoditi. Možda neki interaktivni performance u kojem će sudjelovati nasumce izabrani gosti s mladencima? Neka vratolomija mladenca kao poklon dragoj ili neki ganutljivi govor, priznanje. Na žalost, opet se varam, salom napunjenom stadionskim pljeskom šutke promiču konobari s po dva naparena jušnika u rukama koje odlažu na stolove baš kako ih odlažu svi ljudi na svijetu. Pitam gosta do sebe, je li ovo bilo bodrenje juhe? I on se smije nalijevajući znamenitu juhu u tanjur. Vadim crni notesić i mi zajedno ponavljamo sintagmu *bodrenje juhe*. Masovna hipnoza, juha se dokazala pravom zvijezdom večeri, ali bez ironijskog odmaka. Priznajem da je bodrenje juhe daleko luđe od onog nezaobilaznog čina zamalo svake svadbe kojoj sam prisustvovala. Treći čin svadbene burleske kad, u pomalo jezovitom ozračju, na kolicima napol zamračenom salom stiže pred mladence bijela torta na tri kata u koju bi trebali zajedničkim snagama duboko i polako zariti predimenzionirani ljeskavi nož. Koncentrirano, gotovo bez daha pilje u njenu plohu, baš kao da će napokon nakon mnogo godina nešto krhko i vrijedno osloboditi iz tamnice ljigave bijele torte. Ne preostaje ti ništa drugo nego gledati kako većina uzvanika razdragano i nedostojanstveno plješće mladencima i toj poblježenoj torti, boreći se protiv vlastite inteligencije za što veću harmoniju kolektiviteta. U četvrtom se činu nižu smiješni, djetinjasti rituali kao i sve one zubima trgane podvezice, igre podvlačenja ispod sve niže spuštenih konopaca pod kojima se ponižavaju gosti koji su na svadbu hrabro došli nevjenčanoga statusa. Sve češće gledam na sat, poslije dva sata ujutro oznojeni barjaktar ostavlja dojam da su mu negdje pod stolom ispala još tri zuba od tolikog urlanja i da će mu trebati odmor kod karmelićanki u samostanu. No barjaktar je sve budniji, dok se gostima sve više spava od tolikog podražavanja osjetila, tolikih potočića slatkaste masti i znoja. Oko zaprljanih stolova u svojim lakiranim golemim štiklama sve glasnije kucka prolaznost. A svaka je prolaznost tužna, u plesu zakrvavljene štikle erosa i tanatosa. Diskretno zijevajući i nakon četvrte kave, zapisivala sam u svoj notes: *Hoću li ikada doći na svadbu koja neće imati tu glazuru tuge u sebi? Hoće li to biti moja svadba?* Prolaznost je to odmah spazila, dokuckala je do moje stolice polako njišući bokovima, uzela mi notes i upisala crvenim noktom: *Mene na žalost neće biti na toj svadbi. A ti, dušo, je si li se spremila za Janjetovu svadbu?*

- KRAJ -

Dorta Jagić

Rođena 1974. u Sinju. Osim poezije piše i objavljuje kratke priče, putopise, eseje i dramske tekstove. Uvrštena je u brojne domaće i strane pjesničke antologije, pojedini pjesnički ciklusi i priče prevedeni su na 20 stranih jezika. Osim pjesničke nagrade Goran za mlade pjesnike za rukopis *Plahta preko glave*, dobitnica je nagrade Balkan Grand Prize for Poetry 2007. na međunarodnom festivalu u Rumunjskoj te ugledne nagrade The European Poet of Freedom Award 2014. za knjigu pjesama *Kauč na trgu*, koju dodjeljuje poljski grad Gdanjsk. Godine 2017. nagrađena je Goranovim vijencem za ukupan doprinos poeziji. Vodi radionice kreativnog pisanja, prevodi s engleskog i njemačkog poeziju i prozu. Živi kao slobodna umjetnica u Zagrebu.

Objavila: *Plahta preko glave* (poezija, 1999), *Tamagochi mi je umro na rukama* (poezija, 2001), *Đavo i usidjelica* (poezija, 2003), *Kvadratura duge* (poezija, 2007), *Kičma* (proza, 2009), *Kauč na trgu* (poezija, 2011), *S tetovažom nisi sam* (proza, 2011), *Mali rječnik biblijskih žena* (proza, 2013), *Kafkin nož* (poezija, 2015), *Prolazi i pukotine* (putopisi, 2015) i *Veće od kuće* (eseji, 2018).

Biblioteka Online

knjiga 181

Dorta Jagić

S TETOVAŽOM NISI SAM

© 2020 Dorta Jagić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2020

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Free-Photos / Pixabay.com

Datum objavljivanja

27. rujna 2020.

ISBN 978-953-345-793-2 (HTML)

ISBN 978-953-345-794-9 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-795-6 (PDF)

ISBN 978-953-345-796-3 (MOBI)

Prvo izdanje

Hrvatsko društvo pisaca : Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2011.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture
Republike Hrvatske.**